

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

כ"ח סיון

גליון מ (שצז)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושבע לבריאה

פ ת ח ד ב ר

לקראת יום הבהיר כ"ח סיון - יום הנצלו של כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית שתליט"א מצירפני הנאצים ימ"ש בשנת תש"א, והגיעו של כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית שתליט"א לארה"ב - שמחים אנו להו"ל גליון חגיגי מוגדל.

*

ובהזדמנות זו, הננו לעורר את אנ"ש והת' שיחיו שבכדי שנוכל להמשיך להוציא לאור הגליון בקביעות מידי שבוע בשבוע במשך ימי הקיץ, ושהגליונות יהיו ראויין לשמן הן בכמוז והן באיכות, הנה צריכים לזה לעזר וסיוע מיוחד בקבלת חומר ע"מ להדפיסם.

לכן אנו מבקשים מכל הת' ואנ"ש שיחיו שישתדלו ביתר שאת ויתר עוז לעזור ולסייע לנו בזה ע"י השתתפותם בהערות וביאורים בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א: שיחות, לקו"ש, אגרות קודש, מאמרים וכו'. ובעיקר כתיבת שאלות בפירוש רש"י על התורה.

כן הננו לעורר עוד פעם לכל אלו המשתתפים בכתיבת הערות וכו', שיואללו נא לכתוב לנו בכתיבה ברורה וצחה, ובאופן מסודר ועל נייר טוב, שהיא בנקל להבין ולקרות מה שכותבים, ורק עי"ז נוכל להדפיסן בגליוננו, ובלו שגיאות.

ההערות בפשוטו של מקרא יכולים למסור עד יום רביעי 12:00 בצהרים. לשאר המדורים עד יום חמישי אה"צ.

*

וה"ר שע"י העסק בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א נזכה ביום זה ממש ל"דידן נצח" בשלימותו כדברי כ"ק אדמו"ר הזקן ש"יד החסידים על העליונה", וכדברי כ"ק אדמו"ר מוהרלי"צ (כ"ז סיון ה'תש"ד) "איך בין בטוח אז דידן נצח"!! - כהבטחת התורה בשליעור היומי (דכ"ח סיון) "האיש אשר אבחר בו מטהר לפרח" - (ובבעה"ט עה"פ): יצא צדיק בדינו.

המערכת

ב"ה. יום ה' כ"ח סיון ה'תשמ"ז.

תוכן הענינים

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א ע"ד "אמבואה דספר"ל בענין איסור אכילת חמץ עם הקרבן פסח בפ"ש..... ה

ליקוטי שיחות

- ו עוה"ב מצד שכר ומצד שלמות בעבודת ה'..... ו
- ו עתיד הקב"ה לנחול לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות..... ו
- ז משה רבינו נתאוה ליכנס לארץ משום שכר המצוות..... ז
- ז עבודה מאהבה שילך לכאו"א מ"שארל..... ז
- ח כניסה לארץ בשביל עלי'..... ח
- ט איסור אכילת חמץ עם הקרבן פסח בפ"ש..... ט
- י "עוה"ב" - שכר הניתן מלמע'..... י
- יא דרגת העבודה של המרגלים - במדבר..... יא
- יב ענין הזמן בג"ע (בגר בקבר)..... יב
- יז מקומו של יצחק כשקיפל הקב"ה כל אי"י תחת יעקב..... יז
- יז ציור בס' היד שנשמט ע"י המדפיסים..... יז
- יז מחלוקת קרח עפ"י פנימיות הענינים..... יז

חסידות

ענין ה"נסכים" ב"עבודה"..... יח

פשוטו של מקרא

- טז, ו..... יט
- טז, לא..... יט
- יז, יג..... יט
- טז, א..... יט
- טז, ה..... כ
- טז, ז..... כ

שם.....	כא.....
טז, יב.....	כא.....
טז, טז.....	כב.....
טז, יז.....	כב.....
טז, כה.....	כב.....
יז, ד.....	כג.....
יז, כ.....	כג.....
יח, כא.....	כג.....
יח, כג.....	כד.....
יח, כג-ד.....	כד.....

רשימת בלאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפ' חוקת.....כה.....

פרקי אבות

פ"ד מ"ד.....כז.....

נגלה

בשו"ע אדה"ז הל' שבת - סרנ"ט.....כח.....
שם שש"ד.....כט.....

שונות

עיונים בעריכת הלקו"ת - פ' קרח.....לב.....
השמטה מגליון הקודם.....לד.....
שיבושים שבתרגום ס' התניא לאנגלית.....לד.....
בהגהות כ"ק אד"ש על הי"שער הכולל".....לט.....
בהגהות כ"ק אד"ש על הי"דרך חלים".....מ.....
על ס' מאמר אדה"ז הקצרים מהדורה חדשה.....מא.....
על "תולדות התמימים".....מב.....
תירוצים על שאלות בפש"מ בפרשת נשא.....מד.....
תיקוני טה"ד באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב.....מז.....
תיקוני טה"ד בד"א בסידור תו"א הוצאה חדשה.....מז.....

הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין איסור אכילת חמץ עם הקרבן פסח בפסח שני

א. במענה על ההערה שבהמשך להמדובר בהתוועדות דש"ק אודות קושיות המנ"ח ברש"י דמנ"ל שיש איסור אכילת חמץ ביחד עם פסח שני, ונתבאר עפ"י הגמ' פסחים צה, א-ב.

הנה באמבואה דספרי (פ' בהעלותך ע' 254) כתב וז"ל: ואגב אכתוב בזה מה שראיתי להג' מנ"ח ז"ל במצוה שפ"א שכ' להמציא דבר חדש מד' רש"ח ז"ל בהעלותך שכתב בזה"ל פ"ש חמץ ומצה עמו בבית ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, והמציא מזה הג' ז"ל דבר חדש דרש"י סב"ל דאסור לאכול חמץ עם הפסח שני יע"ש, ודבר הג' ז"ל תמוהים דלעולם לא עלה על דעת רש"י ז"ל לומר כן דהיכן נמצא זה ומ"ט יש בדבר, ועי' עוד ברש"י סוכה מז, ב, ד"ה "ופנית" [פסח שני אינו אסור בחמץ אלא שטעון מצה למצוה ואוכל חמץ מיד], אבל ברור דכוונת רש"י ז"ל לפרש הלשון דחמץ ומצה "עמו" בבית, דלא תימא דעמו היינו דרשאי להחזיקו בבית ואין עובר עליו בב"י, וע"כ פירש"י ז"ל דלשון "עמו" היינו עמו באכילתו דרשאי גם לאכול חמץ עם המצה וזה דבר פשוט בלי פקפוק. עכ"ל. אבל מהשיחה נראה דאין לפרש כן.

הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לענות:

לאחר תיבת "מיד" (שברש"י בסוכה) הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א "מיד ולא עמו".

לאחר תיבות "היינו עמו באכילתו" הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א "באכילתו" והלך מפורש בהש"י **איסור**.
לאחר התיבות "אבל מהשיחה נראה דאין לפרש כן" הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפשוטו - דהול"ל בגמרא עדיפא "באכילתו" לא "בבית". "וע"כ.

המערכת

ל ק ו ט י ש ל ח ו ת

ב. בלקו"ש פ' שלח (סעי' ד') מקשה ממ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ל ה"א דאל יאמר אדם הריני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה וכו' כדי שאזכה לחלי העוה"ב וכו', ובפ"ט ה"ב כתב דמפני זה נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם ללימות המשיח כדי שינוחו ממלכיות כו' וירבו בחכמה כדי שיזכו לחלי העוה"ב, דאיך אפ"ל בפ"י דאין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה ואינה מעלת הנביאים ואינה מעלת החכמים, כשכתב לפנ"ז דלכן נתאוו כל ישראל כו' כדי שיזכו לחלי העוה"ב? ומבאר בסעי' ו' דבחלי עוה"ב ישנם ב' ענינים: (א) ענין של קבלת שכר, (ב) המשך העלי' ושלימות הדביקות בה', דבפ"ט כוונתו שנתאוו לשלימות הדביקות שיהי' בעוה"ב, ובפ"י איירי אודות קבלת שכר עילי"ש.

ולכאורה יל"ע דכיון דבפ"ט איירי שנתאוו לחלי עוה"ב מצד שאז יהי' שלימות הדביקות בה', אי"כ למה ממשיך הרמב"ם שם באותה ההלכה לבאר דעוה"ב הוא סוף כל השכר והוא טובה האחרונה וכו', כיון דכאן לא מדובר בענין השכר?

*

ג. (ב) ויש להעיר בזה גם בהמבואר בלקו"ש חכ"ב פ' שמיני (ב), שמבאר ג"כ דישנם ב' ענינים בעוה"ב או משום קבלת שכר, דבזה כיון דמקבל השכר הוא מציאות בפ"ע במילא התענוג מדוד לפי הגבלת הנברא, ויש עוד ענין מה שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות דזהו"ע שנוחלים תענוג הבורא, דנחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, דתענוג זה אינו מגיע להנברא מצד שכר אלא בדרך נחלה, שעיל"ז שמקיים המצוות רק בשביל עצם המצוה, ואינו מציאות בפ"ע, ה"ה נעשה מציאות אחת עם ה', אותי אתם לוקחים, ויכול לנחול תעוה הבורא עילי"ש בארוכה, ואפ"ל דענין הב' שם הוא בדוגמא להמבואר כאן דנתאוו חכמים וכו' שבחלי עוה"ב יהיו מציאות אחת עם ה' בשלימות הדביקות ואדרבא זה יכול להיות רק ע"י קיום המצוות לגמרי לשם המצוות ולא לשם ענין אחר [אלא דכאן מבאר זה בס' היד בסגנון מ"ש הרמב"ם לעיל (פ"ח ה"ה) בענין עוה"ב].

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ב. בלקו"ש פ' שלח (סעי' ד') מקשה ממ"ש הרמב"ם בהל' תשובה פ"ל ה"א דאל' לאמר אדם הרניני עושה מצות התורה ועוסק בחכמתה וכו' כדי שאזכה לחלי העוה"ב וכו', ובפ"ט ה"ב כתב דמפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם ללימות המשלח כדי שינוחו ממלכיות כו' וירבו בחכמה כדי שיזכו לחלי העוה"ב, דאיך אפ"ל בפ"י דאין ראוי לעבוד את ה' על הדרך הזה ואינה מעלת הנביאים ואינה מעלת החכמים, כשכתב לפנ"ז דלכן נתאוו כל ישראל כו' כדי שיזכו לחלי העוה"ב? ומבאר בסעי' ו' דבחלי עוה"ב ישנם ב' ענינים: (א) ענין של קבלת שכר, (ב) המשך העלי' ושלמות הדביקות בה', דבפ"ט כוונתו שנתאוו לשלימות הדביקות שיהי' בעוה"ב, ובפ"י איירי אודות קבלת שכר עיל"ש.

ולכאורה יל"ע דכיון דבפ"ט איירי שנתאוו לחלי עוה"ב מצד שאז יהי' שלימות הדביקות בה', אי"כ למה ממשיך הרמב"ם שם באותה ההלכה לבאר דעוה"ב הוא סוף כל השכר והוא טובה האחרונה וכו', כיון דכאן לא מדובר בענין השכר?

*

ג. (ב) ויש להעיר בזה גם בהמבואר בלקו"ש חכ"ב פ' שמיני (ב), שמבאר ג"כ דישנם ב' ענינים בעוה"ב או משום קבלת שכר, דבזה כיון דמקבל השכר הוא מציאות בפ"ע במילא התענוג מדוד לפי הגבלת הנברא, ויש עוד ענין מה שעתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות דזהו"ע שנחלים תענוג הבורא, דנחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני, דתענוג זה אינו מגיע להנברא מצד שכר אלא בדרך נחלה, שעיל"ז שמקיים המצוות רק בשביל עצם המצוה, ואינו מציאות בפ"ע, ה"ה נעשה מציאות אחת עם ה', אותי אתם לוקחים, ויכול לנחול תענוג הבורא עיל"ש בארוכה, ואפ"ל דענין הב' שם הוא בדוגמא להמבואר כאן דנתאוו חכמים וכו' שבחלי עוה"ב יהיו מציאות אחת עם ה' בשלימות הדביקות ואדרבא זה יכול להיות רק ע"י קיום המצוות לגמרי לשם המצוות ולא לשם ענין אחר [אלא דכאן מבאר זה בס' היד בסגנון מ"ש הרמב"ם לעיל (פ"ח ה"ה) בענין עוה"ב].

*

ד. ג) עוד יש מתרצים בזה, עפ"י מ"ש המהרש"א בחדא"ג בסוטה יד, א, דאיתא שם: כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקלימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתקלימו כולן על ידי, אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם כו' וכתב המהרש"א: ומיהו קשה דהיאך קאמר שהי' מבקש לקיים המצוות כדי לקבל שכר עליהם הא אמרינן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וי"ל דהיינו במצוה שנתחייב בה כבר, אבל הכא שעדיין לא בא לא"י ששם חיובה, והקב"ה לא רצה שיהי' חליב בהו, שפיר מצי לבקש משום קבול שכרן, ע"כ.

ולפ"ז יש לבאר גם דברי הרמב"ם שנתאוו לימות המשלח כדי שיוכלו ללמוד תורה כדי שיזכו לחיי העוה"ב, ומ"מ אין בזה החסרון מ"ש הרמב"ם דאל יאמר אדם וכו' כיון דעדיין לא באו ימות המשיח, ולכן בזמן הגלות שישנם מניעות בעבודת ה' שפיר אפשר לבקש להגיע לימים שלא יהיו טירדות כדי שיוכלו ללמוד תורה כדי לזכות לחיי עוה"ב, כמו במשה רבינו, אבל כשיגיעו בפועל ימות המשיח אז אין הקלום כדי שיזכו לעוה"ב אלא עבודה מאהבה.

וזהו ג"כ ע"ד מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפ' חלק (מובא בהערה 42) דעוה"ב הוא התכלית המבוקשת, ומ"מ אינו ראוי שיהי' עובד להשיג העוה"ב, היינו דיש שאיפה לעוה"ב אלא דבנוגע לעבודתו בפועל אינו מתכוון לזה כלל.

עוד יש מתרצים, דכיון דכוונת הבריאה היא להיטב לברואיו, לכן כשעובד ה' באופן שכל מציאותו בטל וכוונתו רק לזכות לחיי עוה"ב דע"ז שהי' ליטב לו יהי' לו ית' נחת רוח במה שמטיל לברואיו, אז ה"ז עבודה נעלית וכו' ולזה נתאוו כל ישראל וחכמים ונביאים וכו' לפעול נח"ר לה' ע"ז שהיא יזכה לעוה"ב, אלא דבפ"י כוונת הרמב"ם שעוסק בתומ"צ בכדי שהוא יזכה לחיי עוה"ב וכו' דבזה כתב דא"ז דרך העבודה של חכמים ונביאים וכו'.

*

ה. ד) לכאורה כיון שמבאר בסוף השלחה דלאחרי שצונו בה הקב"ה על ידי משה לאהבה את ה' וגו' יש בכח לכאוי"א אפילו נשים וקטנים להגיע להמשדריגה לעשות מאהבה, רק

מחמת זה שצוה הקב"ה, בדוגמת דרגת אברהם "שעושה האמת מפני שהוא אמת" שהיא דרגא גדולה מאד, אי"כ למה באמת נתאון החכמים והנביאים שיוכלו ללמוד תורה בכדי להגיע לשלימות הדביקות בעוה"ב, הלא לאחר הציווי יש בכח כאו"א מישראל לקיים בפועל רק מחמת ציווי ה', וזהו לכאו' מדריגה גדולה יותר בנוגע לקיום המצוות בפועל.

*

ו. ה) בהמבואר בסעי' ח' אודות המרגלים שהם היו בדוגמת נתאון כל ישראל וכו' כדי שינוחו כו' וימצאו להם מרגוע וכו', אבל מ"מ הכניסה לא"י מביאה לדרגא נעלית יותר והוא קיום ציווי ה' בלי שום מבוקש כלל, "עושה האמת מפני שהוא אמת".

לכאורה הלא מצינו בכ"מ אודות ירידת הנשמה למטה בעוה"ז דע"ז שהעבודה היא ע"י נסיונות וכו' נפעל בה "עלי' גדולה ונפלאה לאין קץ" (לקו"ת דברים כט, א), ועד"ז הוא בנוגע לכניסה לארץ שהעבודה היא בענינים גשמיים וכו' דנפעל ע"ז עילוי גדול יותר בהנשמה, וא"כ מהו הביאור הכא דכניסה לא"י הו"ע דעושה האמת מפני שהוא אמת, דלכאו' אדרבה בזה שייך **מבוקש** כי דוקא ע"ז יוכל להגיע למדריגה עליונה יותר לאין קץ.

ולכאורה אפ"ל עפ"י המבואר בלקו"ש חכ"ב שם דמבואר שם בארוכה דלדעת ב"ש דאזלינן בתר "בכח" נמצא דירידת הנשמה למטה (ה"בפועל") אינו פועל מעלה חדשה בהנשמה לגבי קודם ירידתה, כיון שעיקר הענין ה"בכח" ישנה כבר בהנשמה לפני שירדה למטה, וכלפי שמיא גליא שתקיים שליחותה למטה, וכל הירידה למטה היא בשביל לעשות לו ית' דירה בתחתונים ולא בשביל הנשמה ע"י"ש בארוכה.

ויש לקשר זה להמבואר בכ"מ הטעם דאיו הדרך כב"ש, מפני גודל מעלתם שגפרדו מן עוה"ז ועסקו בתורת השכליים הנפרדים והתורה כפי סודותיה בעולמות העליונים כו' ולכן לע"ל יהי' ההלכה כב"ש דאז יהי' ההלכה למטה כפי שהוא בעולם העליון, (ראה ס' בית אהרן כרך ט' ע' תקל"ז שהאריך בזה מהאריז"ל, וראה לקו"ת פרשתינו ד"ה ויקח קרח ספ"ד באופ"א) ואפ"ל דמחמת זה סב"ל ד"בכח" הוא העיקר דמספיק איך שהוא ברוחניות ואי"צ שיבוא בפועל בגשמיות.

*

ד. ג) עוד יש מתרצים בזה, עפ"י מ"ש המהרש"א בחדא"ג בסוטה יד, א, דאיתא שם: כך אמר משה הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקלמין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיתם כו' וכתב המהרש"א: ומיהו קשה דהיאך קאמר שהי' מבקש לקיים המצוות כדי לקבל שכר עליהם הא אמרינן אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, וי"ל דהיינו במצוה שנתחילב בה כבר, אבל הכא שעדיין לא בא לא"י ששם חיובה, והקב"ה לא רצה שהי' חליב בהו, שפיר מצי לבקש משום קבול שכון, ע"כ.

ולפ"ז יש לבאר גם דברי הרמב"ם שנתאו לימות המשיח כדי שיוכלו ללמוד תורה כדי שיזכו לחיי העוה"ב, ומ"מ אין בזה החסרון מ"ש הרמב"ם דאל לאמר אדם וכו' כיון דעדילן לא באו ימות המשיח, ולכן בזמן הגלות שלשנם מניעות בעבודת ה' שפיר אפשר לבקש להגיע לימים שלא יהיו טירדות כדי שיוכלו ללמוד תורה כדי לזכות לחיי עוה"ב, כמו במשה רבינו, אבל כשיגיעו בפועל ימות המשיח אז אין הקיום כדי שיזכו לעוה"ב אלא עבודה מאהבה.

וזהו ג"כ ע"ד מ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפ' חלק (מובא בהערה 42) דעוה"ב הוא התכלית המבוקשת, ומ"מ אינו ראוי שהי' עובד להשיג העוה"ב, הליבו דיש שאיפה לעוה"ב אלא דבנוגע לעבודתו בפועל אינו מתכוון לזה כלל.

עוד יש מתרצים, דכיון דכוונת הבריאה היא להיטב לברואיו, לכן כשעובד ה' באופן שכל מציאותו בטל, וכוונתו רק לזכות לחיי עוה"ב דע"ז שהי' ליטיב לו יהי' לו ית' נחת רוח במה שמטיב לברואיו, אז הי"ז עבודה נעלית וכו' ולזה נתאו כל ישראל וחכמים ונביאים וכו' לפעול נח"ר לה' ע"ז שהוא יזכה לעוה"ב, אלא דבפ"ל כוונת הרמב"ם שעוסק בתומ"צ בכדי שהוא יזכה לחיי עוה"ב וכו' דבזה כתב דא"ז דרך העבודה של חכמים ונביאים וכו'.

*

ה. ד) לכאורה כיון שמבאר בסוף השיחה דלאחרי שצונו בה הקב"ה על ידי משה לאהבה את ה' וגו' יש בכח לכאור"א אפילו נשים וקטנים להגיע להמשדריגה לעשות מאהבה, רק

מחמת זה שצוה הקב"ה, בדוגמת דרגת אברהם "שעושה האמת מפני שהוא אמת" שהיא דרגא גדולה מאד, א"כ למה באמת נתאוו החכמים והנביאים שיוכלו ללמוד תורה בכדי להגיע לשלימות הדביקות בעוה"ב, הלא לאחר הציווי יש בכח כאו"א מישראל לקיים בפועל רק מחמת ציווי ה', וזהו לכאן מדריגה גדולה יותר בנוגע לקיום המצוות בפועל.

*

ו. ה) בהמבואר בסעי' ח' אודות המרגלים שהם היו בדוגמת נתאוו כל ישראל וכו' כדי שינוחו כו' וימצאו להם מרגוע וכו', אבל מ"מ הכניסה לא"י מביאה לדרגא נעלית יותר והוא קיום ציווי ה' בלי שום מבוקש כלל, "עושה האמת מפני שהוא אמת".

לכאורה הלא מצינו בכ"מ אודות ירידת הנשמה למטה בעוה"ז דעי"ז שהעבודה היא ע"י נסיונות וכו' נפעל בה "עלי" גדולה ונפלאה לאין קץ" (לקו"ת דברים כט, א), ועד"ז הוא בנוגע לכניסה לארץ שהעבודה היא בענינים גשמיים וכו' דנפעל עי"ז עליו גדול יותר בהנשמה, וא"כ מהו הביאור הכא דכניסה לא"י הו"ע דעושה האמת מפני שהוא אמת, דלכאן אדרבה בזה שייך מבוקש כי דוקא עי"ז יוכל להגיע למדריגה עליונה יותר לאין קץ.

ולכאורה אפ"ל עפ"י המבואר בלקו"ש חכ"ב שם דמבואר שם בארוכה דלדעת ב"ש דאזלינן בתר "בכח" נמצא דירידת הנשמה למטה (ה"בפועל") אינו פועל מעלה חדשה בהנשמה לגבי קודם ירידתה, כיון שעיקר הענין ה"בכח" ישנה כבר בהנשמה לפני שירדה למטה, וכלפי שמיא גליא שתקיים שליחותה למטה, וכל הירידה למטה היא בשביל לעשות לו ית' דירה בתחתונים ולא בשביל הנשמה עי"ש בארוכה.

ויש לקשר זה להמבואר בכ"מ הטעם דאינו הלכה כב"ש, מפני גודל מעלתם שגפרדו מן עוה"ז ועסקו בתורת השכליים הנפרדים והתורה כפי סודותיה בעולמות העליונים כו' ולכן לע"ל יהי' ההלכה כב"ש דאז יהי' ההלכה למטה כפי שהוא בעולם העליון, (ראה ס' בית אהרן כרך ט' ע' תקל"ז שהאריך בזה מהאריז"ל, וראה לקו"ת פרשתינו ד"ה ויקח קרח ספ"ד באופ"א) ואפ"ל דמחמת זה סב"ל ד"בכח" הוא העיקר דמספיק איך שהוא ברוחניות ואי"צ שיבוא בפועל בגשמיות.

ובלקו"ש חל"ה פ' שלח (ב) מבואר עד"ז בנוגע להמרגלים דלשיטתם אי"צ מעשה בגשמיות, ומספיק איך שהוא ברוחניות בתורה עילי"ש ואי נלמא כן נמצא דזה מתאים לשיטת ב"ש דכנ"ל ע"י ירידת הנשמה אין שייך לומר דנפעל בה עלי' גדולה ונפלאה לאין קץ, ובמילא שפיר מוכן הא דאמרינן דכניסה לא"י אצלם הו"ע דעשיית האמת מפני שהיא אמת ולא בשביל העלי'.

ובפשטות י"ל דבודאי דע"י קיום המצוות בא"י בענינים גשמיים ניתוסף עילוי גדול בהנשמה וכו', אמנם הם סברו דע"י הנסיונות לא יוכלו לקיים תומ"צ כדבעי וכו' ולא יזכו בעוה"ב וכו', משא"כ במדבר ישבו פנויים למצוא להם מרגוע ולהרבות בחכמה כו', אלא מכיון דסו"ס ה' ציווי ה' ליכנס לארץ ולעסוק בענינים גשמיים וכו' ה' צריך להיות בהם הענין דלעשות האמת מפני שהיא אמת, כיון שזהו ציווי ה' בלי שום חשבונות, וזהו גם פשטות הפי' בהרמב"ם ע"ז נתאוו חכמים כו', אף שיש עילוי בהעבודה מתוך נסיונות, מ"מ ע"י הנסיונות יש חסרון בפועל בעבודת ה' משא"כ בלימות המשיח.

*

ז. ו) בנוגע להענין דמבואר ברש"י שיש איסור לאכול חמץ בלחד עם קרבן פסח בפסח שני, ונתבאר בזה (בשיחת ש"פ שלח מבה"ח תמוז וראה לעיל בריש הקובץ הערות כ"ק אדמו"ר שלט"א על האמבוהא דספרי) מהגמ' פסחים צה, א, שנתרבה הן במ"ע והן במל"ת שבפסח ראשון, ובמילא מוכן גם להלאו דלא תאכל עליו חמץ.

ויש להעיר דגם הפנ"י בקידושין לח, א, פל' דברי רש"י שיש איסור חמץ בעת אכילת ק"פ בפ"ש, וכתב שם בתו"ד דברש"י פ' בהעלותך מבואר דכל מה שכתוב על מצות ומרורים לאכלהו לא בא אלא לאסור אכילת חמץ עם הפסח בפסח שני עילי"ש. [ויל"ע בכוונתו, דמשמע דלא איצטריך לגופו לאכול מצה ומרור עם הק"פ].

עוד יש להעיר במ"ש בס' שירי מנחה (מצוה שפ"א) לתרץ קושיות המנ"ח, דבפסחים כח, ב, אמרינן לר"ש דדריש קרא דלא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות, שבשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בכל תאכל חמץ, ופל' התוס' דכמו דתאכלו עליו מצות קאי על אכילת פסח, ה"נ לא

תאכל עליו חמץ קאי על שעת אכילת פסח, והקשו דלמה לי קרא להכי, דמהיכי תיתי שיהא ל"ד בבל תאכל חמץ ונשאר בקושיא, ומשו"ה סב"ל לרש"י דאיצטריך קרא לפסח שני, דשם צה, א, פירש"י בד"ה קמ"ל דצריך קרא דועצם לא תשברו בו, כדי שלא תדרוש כלל מוסיף על הפרט לרבוויי כל מילי אפי' השבתת שאור, אלא לרבוויי דומיא דפרטי ותו לא, וכולהו פרטי הוה דגופו ושעל גופו, וקאמר התם דפרטי דועצם לא ישברו ממעט לא תשחטו על חמץ משום דהוי מצוה שחוץ לגופו, נמצא דלר"ש מרבינן נמי לא תאכל עליו חמץ, משום דהוה לדידי' מצוה שעל גופו, ואסור לאכול חמץ עם הפסח, עי"ש. ועי' רמב"ם הל' חומ"צ פ"א ה"ח.

ועי' עוד בס' משך חכמה פ' בהעלותך מה שתירץ דהוה לאו הבא מכלל עשה, וכן בס' מנחת יצחק על החינוך מצוה שפ"א, ושם דייק ג"כ כפי שדייק כ"ק אדמו"ר שליט"א דלמה אמר רק דחמץ ומצה עמו בבית, ולא קתני רבותא יותר **שנאכל** עם חמץ ומשמע דאסור, עי"ש. ועי' גם בס' דברי מנחם ח"ג סי' ל"ו בארוכה, ובס' באר מים חיים פ' בהעלותך, ובס' ליקוטי מנחת חינוך על הש"ס מצוה צ"ה ובס' אמרי שמאי עה"ת פ' צו (ו, י.).

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח. בלקו"ש שלח ש.ז. ס"ו מבואר בארוכה שישנם חלי עוה"ב שאינם (רק) "שכר" על עסק התומ"צ אלא המשך **ועלי'** והתקרבות תמידית לשלימות הדביקות בה' שע"י התומ"צ. ומפורש יותר שם בהערה 45: "ומהנפק"מ למעשה - שהמשך **בענין** מעורר ומזרז לעלי' עוד יותר כמרז"ל מי שיש לו מנה רוצה מאתים מאתים רוצה ד' מאות (קה"ר פ"א, יג) ואין לו מנוחה, משא"כ בקבלת שכר - עלול להיות שמח בחלקו וזאת מנוחתו.

ולא הבנת: לכאורה חילוק עיקרי בין עבודה לשכר - הוא: דעבודה הוא פעולת האדם בבחירתו; משא"כ שכר הוא דבר הניתן מלמעלה. ועפ"ז דורש בלאור: מהו השליכות דעוה"ב הניתן **מלמעלה** - שהרי לדעת הרמב"ם - עוה"ב הכוונה לג"ע - להיות כהמשך לעבודת האדם. ואף ש"אין להם מנוחה" - הרי לכאורה גם עליות אלו באים **מלמעלה**.

וראה עדי"ז בביאורים לפרקי אבות הדרן על פרקי אבות
ע' 319 הערה 80 עיל"ש.

ואבקש מלומדי השיחות לבאר הענין.

הרב שלום חאריטאנאוו
- תושב השכונה -

ט. בליקוט דפרשת שלח מבאר ב' דרגות באהבת ה': אהבת
ה' של כל הנביאים והחכמים שנפשם ודעתם קשורה בה', עד
שנעשה שוגה בה תמיד, ושלימות דביקות זו היא בעוה"ב,
ע"ד צדיקים יושבים ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו
השכינה. ועל דרגא זו באהבה כותב הרמב"ם בס"פ ט' מהלכות
תשובה ש"מפני זה נתארו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות
המשיח כדי שינחו ממלכות שאינן מניחות להן לעסוק
בתורה ובמצוות' כהוגן. ויצאו להם מרגוע וירבו בחכמה,
כדי שיזכו לחיי העולם הבא". והכוונה ב"לחיי העולם הבא"
היא לא הקבלת שכר שיקבלו בעוה"ב, אלא שכל רצונם להגיע
לשלימות עבודת האהבה, שלימות הדביקות בה', שהיא
בעוה"ב.

אך יש דרגא נעלית יותר באהבת ה', והיא מעלת אברהם
אבינו, ואין כל חכם זוכה לה, שזה ה"עושה האמת מפני
שהוא אמת", ואין לו שום מבוקש אחר בעבודתו, גם
לא המבוקש שיתדבק בהקב"ה, שוהה התוכן דידיעת ה' ואהבת
ה'.

ועפ"ז מבאר בענין המרגלים שלא רצו להכנס לא"י
מכיון שהיו במדרגת אהבת ה' סתם, ולכן רצו להשאר במדבר
ששם אין להם שום בלבולים בעבודת ה', ויכלו לישב
פנויים, ולהרבות בחכמה וכו', ע"ד מה שנתאוו כל ישראל
נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח וכו', אבל אף שדרגא זו היא
דרגא נעלית בדביקות בה', מ"מ הכניסה לארץ מביאה לדרגא
נעלית יותר, והוא קיום ציוויל ה' בלי שום מבוקש כלל,
"עושה האמת מפני שהוא אמת". עיל"ש באריכות, גם הביאור
בהמשך דברי הרמב"ם ו"סוף הטובה לבא בגללה", שבהותו
בדרגא שעושה האמת וכו'. הר"י הוא מגיע לשלימות נעלית
יותר בדביקותו בה', וכמו שאמרו יהושע וכלב "טובה הארץ
מאד מאד", (ב"פ), עיל"ש.

ולכאורה צ"ב לתווך זה עם הפי' שמובא בס' עשרה מאמרות ובכ"מ (ראה הערה 28 בליקוט. וכן בהתוועדות ש"פ שלח הביא כ"ק אד"ש פי' זה) בדברי המשנה "מרגלים אין להם חלק לעוה"ב" "דור המדבר אין להם חלק לעוה"ב". שאין להם צורך בעוה"ב, ואדרבה הם למעלה מזה, ועוה"ב הוא ירידה בשבילם ולא עלי'. ולפי הביאור הנ"ל בליקוט יוצא שדרגא זו שלמעלה מעוה"ב, היא לכאורה מדרגת האהבה דאברהם אבינו. אבל המרגלים היו במדרגת אהבה ששלימותה היא **בחי עוה"ב**. כמו כל החכמים והנביאים שנתאוו לחיי עוה"ב, כי שם הוא שלימות התקשרותם ודביקותם בה'. ולכן נשאר במדבר ארבעים שנה, ששם יכלו לישיב פנויים ולהרבות בחכמה, ע"ד חיי עוה"ב, שזוהי מדרגת אהבה נמוכה, אהבה ה' סתם. ואילו הכניסה לארץ היא דרגא נעלית יותר, שהוא מדרגת האהבה דאברהם אבינו שעושה האמת מפני שהוא אמת "וסוף הטובה לבא בגללה", הלינו שממילא דביקותם בה' היא בשלימות נעלית יותר, משלימות הדביקות בעוה"ב, - "טובה הארץ מאד מאד (ב"פ) ולכן רק ההדור הבא בדור ודרגא חדשה נכנסו לארץ אבל המרגלים לא הגיעו לדרגא זו. וא"כ לכאורה הרי שלימות דרגת המרגלים הוא חיי עוה"ב, ולא למעלה מעוה"ב, ועד כ"כ שאין להם צורך בעוה"ב. ורק מדרגת האהבה דאברהם אבינו ה"ה נעלית יותר מהדביקות בה' בחיי העוה"ב.

הת' שניאור זלמן גורליק
- תות"ל 770 -

י. בלקו"ש ח"כ שיחת כ' מרחשון (ע' 400) מביא כ"ק אדמו"ר שליט"א את השקו"ט אם לאחר ההסתלקות ישנו ענין הזמן (- הלינו האם גם בזמן שהנשמה למעלה נחשבות השנים להוספה) - ובלשון הגמרא [כתובות ל"ט ע"א] "האם יש בגר בקבר" דהיינו האם יש ענין של תוספת זמן ובגרות לאחר מיתה.

ובלקו"ש ח"ב שיחת ל' שבט ה'תשל"א (ע' 496) מובא שיש בזה פלוגתא בין הרמב"ם לראב"ד (הלכות תשובה פ"ח ה"ד) ומביא שם כ"ק אד"ש שתי הוכחות שגם לאחר ההסתלקות ישנו ענין של (תוספת -) זמן, הוכחה אחת מהנהוג בכל תפוצות ישראל לקיים יום זכרון בכל שנה, שענינו של יום הזכרון הוא עליות הנשמה, ומשמע מזה דגם בנשמה ישנה **תוספת התלול' בזמן** - הוכחה נוספת מרשימה של הרבי

(מוהריל"צ נ"ע) בה הוא מעלה חזיון לילה בו אמר לו אביו (מוהרש"ב נ"ע) שיאמר דרוש על פרק פ"ד שבתהילים, דמוכח מכך דגם עתה יש לגביו יום הולדת - ועילולי אחר עילולי וכו' עיל"ש.

והנה כענין זה נמצא בלקו"ש ח"י מכתב ז' מרחשון (עמ' 206) ובזה"ל - (=תרגום חפשי) - יש אומרים שבענין אם שייך לאחר מיתה והסתלקות השגות חדשות ותוספות - פליגי הרמב"ם והראב"ד. אבל בפשיטות מובא בדא"ח בכ"מ (-עיל"ש בהערה) בפ"ה הכתוב היושבת בגנים, וביאור ענין מתיבתא דרקיע, אשר הנשמות שבג"ע לומדים תורה - ובכ"ז יש מקום **לשתי הדיעות**, עכה"ל. ומשמע דעכ"פ על אף ההוכחות הנ"ל דישנו ענין הזמן עכ"ז יתכן שיש מקום לדעת הרמב"ם שאין את ענין הזמן לאחר המיתה.

ולכאורה צלה"ב האיך יתכן "תרי הפכלי" בענין הזמן, אשר מצד אחד ישנם הוכחות שישנו ענין הזמן בפועל ממש. ולאידך כתב הרמב"ם (וכפי הראגזובי' שם) ובפשטות שאין את ענין הזמן למעלה.

ובביאור הדברים נראה דהנה בלקו"ש חט"ו שיחת כ' מרחשון מביא כ"ק אד"ש את ב' הגרסאות המובאות בגמרא (בסיום מס' ברכות - ומו"ק) במאמר רז"ל "צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב", וכן את הגירסא - "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב". ושם מסביר כ"ק אד"ש דתלמידי חכמים אין להם מנוחה, מפני שכל מעלתם וענינם הוא עסק התורה - לפיכך לא שייך בהם מנוחה - גם לא בעוה"ב כי גם בעוה"ב ישנו הענין דעסק התורה. אך לגירסא השני' "צדיקים וכו'" לכאורה יקשה שהרי כל ענינם ומעלתם העיקרית של הצדיקים - היא - [כמו"ש בלקו"ת מסעי צ"א א -] "מארי עובדין טבין" דהיינו עסק המצוות - א"כ איך שייך לומר עליהם שאין להם מנוחה (-מעשית המצוות) בעוה"ב, ששם לא שייך ענין עשית המצוות, (דכל ענין המצוות הוא בגוף הגשמי ובזמן וכדלהלן) ולכן מבאר כ"ק אד"ש דלפי הגירסא "צדיקים וכו'" הפירוש עוה"ב (- הוה לא כפשוטו אלא -) עולם התחי' [ובתקופה שעלי' נאמר ושם נעשה כמצות כו', עיל"ש]. ומקשה כ"ק אד"ש שוב, דלכאורה אין להם מנוחה, פירושו - בלי הפסק, ולפי הפירוש דעוה"ב הוא עולם התחי' מוכח שיש הפסקה - בג"ע - ששם לא שייך ענין המצוות. וע"ז מבאר כ"ק אד"ש דזמן זה בג"ע לא נחשב להפסקה כיון שענין המצוות הוא רק כשהנשמה מלובשת בגוף ובזמן הגשמי, אבל כשהנשמה ללא גוף - כמו שהיא בג"ע -

אין מציאות של מצוות וכמו שקיום המצוות תלוי בגוף, כמו"כ הוא תלוי בזמן, דענין המצוות הוא לפעול בזמן גופא. ממילא כשאלו גוף גשמי - וזמן - אין את ענין המצוות.

ומביא כ"ק אד"ש דוגמא לדבר ממש"כ הראגזובי' - דלא שייך הוספה בזמן כשהנשמה למעלה - דהיינו בשעה שנפסק חיבור הנשמה עם הגוף ועולה לג"ע שוב אין בעולמה המושג דזמן **דדיני התורה** [אף שישנו בהנוגע לשכר המצוות, ולעסק התורה וכו' - כידוע בנוגע לחצות לילה וכו'] עכתה"ד.

הנה מבואר להדיא דבהנוגע לזמן בג"ע יש יסוד לחלק בין ענין הזמן השייך **לדיני התורה**, היינו - בהנוגע לקיום המצוות שבנדו"ז אין את ענין הזמן, לבין ענין הזמן השייך לשכר המצוות ולעסק התורה וכדו' שבזה שייך תוספת זמן בג"ע. ובה יבואר שפיר דאם היות והמצוות ענינם לפעול בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה הימנו - וכ"ז גוף הגשמי, לפיכך ענינם גם לפעול בזמן דעוה"ז, ולאחר מיתה בג"ע שאין את ענין הזמן, אין את ענין המצוות. אך לגבי עסק התורה דאי לאו דוקא בעוה"ז שייך זמן גם בעוה"ב (וכפשוטו - בג"ע, לקו"ת לג' פרשיות בתחלתו. וראה גם אגה"ק סי' כו', ובקונטרס אחרון לד"ה להבין פרטי ההלכות).

והנפק"מ בזה לפועל [-הובא בשיחה הנ"ל מחט"ו כ' מח"ש הערה 41 -בזה"ל: עפ"ז יומתק מה] דלא אשתמיט בשום מקום לומר להשטת דשיעור בן י"ג למצוות הוא הלכה למשה מסיני - גזירה - קטן כשיעמוד בתחה"מ חייב במצוות מיד באם עברו י"ג שנה משנולד, עכ"ל. היינו שלא שייך ענין הבגרות לאחר מיתה בנוגע לדיני התורה והמצוות, ולכן קטן שמת כשיעמוד בתחה"מ, הרי אע"פ שעברו י"ג שנה משנולד, עכ"ז אינו מחוייב במצוות מכיון שלענין מצוות הוא עדילן כקטן שלא הגיע לגיל הבגרות, דאין בגר בקבר (וזמן) לענין המצוות.

אך עכ"פ צלה"ב דהנה בלקו"ש ח"ה שיחת חלי שרה (ע' 102) מביא כ"ק אדמו"ר שליט"א שאלה - הנה שרה נקראת במדרש "תמימה" ולכאורה מתעוררת שאלה, דכיון ששרה נפטרה קודם זמנה הרי לא היה באפשרותה במשך מאה עשרים ושבע השנים שחיתה - להשלים את אותה העבודה שהטילו עליה לזמן ארוך יותר וכליצד היא נקראת "תמימה". וע"ז מתרץ כ"ק

אד"ש שזה הפי' במילים "שני חילי שרה" ללמד שחביבים חייהם של צדיקים לפני המקום בעוה"ז ולעוה"ב אשר לא זו בלבד שהקב"ה נותן לצדיקים, עוה"ב, אלא שגם חייהם בעוה"ב חביבים לפני המקום כמו חייהם בעוה"ז, כלומר שהצדיקים המסתלקים קודם זמנם יכולים להשלים בעוה"ב מה שלא סיימו בעוה"ז. ובדוגמא - זכות הרבים שאפילו לאחר זמן תלוי בהם - ועי"ש.

וממשיך כ"ק אד"ש דעדיין לא מובן - דהרי קביעת זמן חיי הנשמה למטה הוא לא רק משום שאותה כמות הזמן נדרשת להשלמת עבודתה בעוה"ז - אלא בעיקר שהנשמה **תפעל בזמן** גופא. ולכן אומר הבע"ט דצריך כל יום להיות מלא במצוה, דנוגע שיהי' יומין שלמים, שכל יום יהי' מלא לכה"פ במצוה אחת, ולפי"ז יקשה דהרי בצאת הנשמה מהגוף לא קיים אצל הנשמה אותו סוג זמן שהיה בשעה שהיתה בעוה"ז - ואיך יכולה להשלים את הימים - (**המצוות** - יומין שלמין) שחסרו לה בעוה"ז. וע"ז מתרץ כ"ק אד"ש מרשימת הרבי מוהרי"צ נ"ע (הנ"ל) שגם לאחר ההסתלקות לא רק שנמצא עדיין הזמן בכלל, אלא יתר ע"ז - הזמן בא בהמשך לזמן שחיתה לפני"כ בעוה"ז ולכן שייך אצל שרה הוספה והשלמת **עבודתה** - **בעוה"ב**, מה שהייתה צריכה להשלים גם בבחינת יומין שלמין - היינו לגבי ענין המצוות.

והנה לפי המבואר לגבי שרה ששייך ענין ההוספה במצוות ובזמן - בעוה"ב, תמוה ויפלא במאד, הנאמר לעיל דענין הזמן לא שייך לגבי עסק המצוות בעוה"ב, ובפרט ששם (בשיחת חילי שארה) בהערות מביא כ"ק אד"ש את הצפע"נ שלומד שאין את ענין הזמן ומפרש בהצפע"נ בזה"ל: **דבעיקר** שולל פעולת המשך הזמן **בעניני הגוף** - וע"ד ענין הבגרות. שלפי"ז משמע שענינים הדורשים גוף גשמי - כמין מצוות שענינם לפעול בגוף גשמי, לא שייך בהם ענין הזמן, ולכאורה בשיחת חילי שרה הנ"ל מפורש ששייך הוספה והשלמה בבחי' "יומין שלמין" גם בעוה"ב [שהכוונה היא גם לענין הזמן כמפורש שם בשיחה].

ואולי היה אפשר לומר ולבאר דהנה בשרה הוספה והשלמה היא בדוגמת זכות הרבים שתלוי בה - כמו "ברא מזכה אבא" (ועיין שם בשיחה בהערות כ"ק אד"ש דפעולת הזיכוי נחשבת לפעולה **נמשכת**) ולכן שייך ההשלמה בעוה"ב ע"י שהפעולה שזכתה נמשכת.

אך ביאור זה אינו, משום דא"כ בגירסא הנ"ל **צדיקים אין להם מנוחה** לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שמסביר שם כ"ק אד"ש עוה"ב הפל' תחה"מ ולא לפי שבג"ע אין את ענין הזמן - כנ"ל] לכאורה לפי ביאור זה אפשר'ל דצדיקים אין להם מנוחה בעוה"ב - באמת הפירוש **ג"ע** ופעולת המצוות בג"ע היא בדרך של זכות הרבים - ברא מזכה אבא וכיו"ב. אלא מוכח ובפשיטות דאין שייכות בין פעולת הזיכוי שנמשכת - לענין המצוות [ובביאור יותר: פעולת זכות הרבים כמו "ברא מזכה אבא", לא שייכת לזיכוי במצוות, אלא לזיכוי **בשכר המצוות** ועלי' מדרגא לדרגא (שכנ"ל) שענין זה שייך בג"ע לאחר מיתה. משא"כ המצוות שענינם בגוף הגשמי שלא שייך כלל בג"ע].

ולהעיר דבדרך מצוותיך מצות האמנת אלוקות כתב (באות י"ב) דענין הזמן למעלה אינו כהזמן **דעוה"ז** הגשמי.

הת' גדליה א.ז. הכהן כ"ץ
- תות"ל 770 -

יא. בלקו"ש חט"ו בהוספות (ע' 506) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א וז"ל: ...אין דעם וואס רש"י בריינגט (בראשית כ"ח, י"ג) אז השלי"ת האט צונויפגעוויקלט גאנץ א"י אינטער יעקב'ן. . . וואו איז דעמאלט געווען יצחק? עס וואונדערט מיר אויף דיין פראגע עס שטייט שוין פריער אין פסוק ויחלום אז דאס איז געווען אין חלום און ווי דער חזקוני באטאנט דאס דארטן... עכ"ל שם.

ולכאן ' צ"ע ע"ז ממשיכ בזהר ח"א דף ע"ב ע"א (נדפס בסידור תורה אור ב"מאמרי הזהר מענין חצות"), וז"ל: ...ותו דיעקב בבית אל ה' ואבנא דא (אבן שתי') הות בירושלים, אמר לי' כל ארעא דישראל אכפל תחותי וההיא אבן תחותי ה'... עכ"ל הזהר לעניננו. ומשמע דהי' זה בפשטות שנכפל ארץ ישראל תחתיו שלכן אמרינן דהאבן אשר שם יעקב מראשותיו ה' אבן שתי', וצ"ע.

הת' אשר פרקש
- תות"ל מאנטרעאל -

יב. דבר המבואר בלקו"ש חכ"א ע' 165 אות ב' שהרמב"ם לא הכניס בספרו היד ציורים - אפילו ציורים שהכניסם בפיה"מ שלו, וראה שם הביאור.

ואח"כ ניתוסף ב"הערה לאחר זמן", שבכת"י של ס' היד יש כמה ציורים, (אלא שנשמטו ע"י המדפיסים) וצויין לכמה מקומות ברמב"ם - ראה חידושים וביאורים בה' בית הבחירה סי' ח הערה *13.

ויש להוסיף ה' תרומות (פ"א ה"ז) שכותב הרמב"ם, וזוהי צורתה" של גבולי ארץ ישראל, ואינו מופיע ברוב דפוסים שלפנינו.

לוי יצחק אקערמאן
- תות"ל 770 -

יג. בלקו"ש ח"י"ח פרשת קרח א' מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א מחלוק' קרח על משה ע"ד הפשט (שיותאם גם עפ"י סוד) שקרח רצה שכל עדתו יהיו כהנים (גדולים) ובאמת קרח לא כפר מה שעשה משה קודם לכן שהי' הכל עפ"י השם (גם ענין הכהונה) רק חשב שיכול לשנות או להוסיף ע"ז (ע"ד שהקב"ה יכול לשנות גזר דין עי תפילת ובקשת משה וכו') ולכן חשב שיכולין לפעול שהקב"ה יטול הכהונה מאהרן וליתנו לקרח. ובפרט שלגבי כהונה הי' כבר ענין של שינוי שמתחילה הי' שיין לבכורות וע"י חטא העגל נטלו מהם ונתנו לאהרן ובניו ובפרט לגבי אהרן גופא שהי' לו איזה שייכות לחטא העגל ("פרעה אהרן לשמצה") וקרח (וכן כל שבטו) לא הי' שום שייכות להחטא העגל, עי"ש.

ולפ"ז אפשר לבאר המדרש פליאה המובא בכתר שם טוב סי' שצ"ג "מה ראה קרח לחלוק על משה פרה אדומה ראה" דהנה לגבי פרה אדומה פירש"י שהוא כפרה על חטא העגל ולפיכך לא נתנה לאהרן עבודה זו אלא לאלעזר כי אין קטיגור נעשה סניגור.

הת' בן ציון חיים אסטער
- תלמיד בישיבה -

ח ס י ד ו ת

יד. במה שנתבאר בהמאמר דש"פ שלח מבה"ח תמוז אודות עבודת הנסכים שהוא מלמעלה למטה לא כקרבנות שהם מלמטה למעלה, ולכן ענין הנסכים שייך בכניסת הארץ דוקא דאז היל' העבודה בהמשכה מלמעלה למטה עיל"ש.

יש להעיר דבקידושין ל"ז ע"ב דפליגי אי נתחילבו בנסכים במדבר, ובתוס' שם מבואר דאפ"ל למ"ד דלא נתחילבו, ה"ז רק ביחיד אבל לא בציבור עיל"ש.

יעקב גאלדבערג
- תלמיד בישיבה -

פ ש ו ס ו ש ל מ ק ר א

טו. בפירוש המלבי"ם על התורה יש כמה שאלות בפשטות הכתובים שבפרשתינו, כדלהלן וצריכים בלאור למה אין רש"י מפרש על זה כלום.

(א) בפסוק (טז, ו) כתיב: ...קחו לכם מחתות קרח וכל עדתו.

ואם כן למה נאמר עוד פעם בפסוק (טז, יז): וקחו איש מחתתו וגו'.

ודוקא כאן נאמר חמשים ומאתים מחתות ושגם אהרן יקח מחתה.

(ב) בפסוק (יז, יא) כתיב: . . קח את המחתה ותן עלי' אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה.

ובפסוק (יב) כתיב: ויקח אהרן **כאשר דבר משה** וירץ אל תוך הקהל . . ויתן את הקטרת וגו'.

וקשה דכתיב כאשר דובר משה, והלא משה אמר לו שישים הקטרת מיד, והוא לא נתן עד שרץ אל תוך הקהל.

(ג) בפסוק (יג) כתיב: ...ותעצר המגפה, ואם כן למה כתיב **עוד** פעם בפסוק (טז) והמגפה נעצרה.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

טז. בד"ה בן יצהר בן קהת בן לוי (טז, א) מפרש רש"י "ולא הזכיר בן יעקב שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנא' ובקהלם אל תחד כבודי, והיכן נזכר שמו על קרח בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים שנא' בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל".

מפרשי רש"י מסבירים שכאן אין רש"י מסתפק בהסבירו שיעקב ביקש רחמים שלא יזכר שמו במחלוקת, אלא ממשיך

וכותב "והיכן נזכר וכו'" כל בזה מתרץ למה העובדה ששמו של יעקב אינו מוזכר כאן הוה שאלה, (שהרי בכלל מיחסים רק עד השבט כמו כאן) בהסבירו שבדברי הימים בהתייחסות על הדוכן מביא שמו של יעקב, ולפיכך לכאורה הי' צריך להביאו גם כאן.

וצ"ל שאם בכלל מסתפקים ליחס רק עד השבט אי"כ למה כאן שלא הוזכר שמו של יעקב היא קושיא בפשט"מ הרי זה רגיל? וגם צ"ל למה דוקא בהתייחסם לדוכן מביא גם שמו של יעקב? וכמו שהקשו הרא"ם והמשכיל לדוד.

ומה שתירץ הרא"ם בהביאו את הגמרא של פרק חלק שהי' צריך להביא שמו של יעקב "כדי להודיע שעקב עצמו לגהינם" כמו שדורש שם על כל שמות שבפסוק זה, קשה שהרי אין זה פשוטו של מקרא.

*

יז. בד"ה והקריב (טז,ה) מפרש רש"י "אותם אליו תנחומא. והתרגום מוכיח כן ויקרב לקדמוהי יקרב לשימושיה ומדרשו בקר א"ל משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שנאמר ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כן ויבדל אהרן להקדישו וגו'".

א) צ"ל דלכאורה מ"ומדרשו בקר וכו'" אין לו שייכות לד"ה זה (שבו מבאר את מי יקריב) אלא לד"ה "בקר וידע וגו'" ששם פל' "עתה עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו והוא מתכוון לדחותם שמא יחזרו בהם".

ב) צ"ל למה רש"י צריך להביא את ב' הפירושים?

*

יח. בפסוק (טז,ז) מעתיק רש"י התיבות "רב לכם בני לוי" ומפרש "דבר גדול אמרתי לכם. ולא טפשים היו וכו'". ואחר כך מעתיק עוד הפעם התיבות "רב לכם" ומפרש "דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על הקב"ה".

וצריך להבין:

א) למה רש"י חילק את זה לב' ד"ה ולא פירש את זה

- באותו ד"ה בכותבו ד"א או כיו"ב?
 (ב) למה בכלל צריך לפרש בכ' האופנים?
 (ג) למה בד"ה הא' מעתיק גם התיבות "בני לוי" משא"כ בד"ה הב'?

הרב אליהו דהאן
 - שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
 צרפת

לט. פרק ט"ז פסוק ז' ברש"י ד"ה רב לכם בני לוי מפרש רש"י "וקרח שפיקח ה'" מה ראה לשטות זה עלנו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל. . ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה ה' רואה.

וצ"ב מה שרש"י כותב ומשה ה' רואה? דבודאי זה שקרח וכל רכושו נבלע בפי האדמה ה' על פי ה' וא"כ מה נוגע אם משה ה' רואה או לא?

הת' אשר אסטער
 - תות"ל 770 -

בד"ה וישלח משה וגו' (טז, לב) מפרש רש"י "מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהי' מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום".

וצריך להבין:

- (א) מה קשה בפשוטו של מקרא שרש"י צריך להתעכב ע"ז?
 (ב) לכאורה רש"י בא להודיע מדה טובה שלומדים מספור זה ואין זה שייך לספרו (בגלוי) שהוא פירוש בפשט"מ?
 גם צ"ל מה שפירש בד"ה "לא נעלה פיהם הכשילם שאין להם אלא ירידה".

אם רצונו של רש"י לפרש למה כתוב "נעלה" ולא "נלך"

למה הי' צריך לפרש דבר הרחוק לכאורה לפי' הפשוט ולא פי' כמו האבן עזרא שאוהל מועד הי' בתוך המחנה במקום גבוה כמו שמביא גם ראי' מ"העלו מסביב"?

*

כ. בפסוק (טז, טז) "ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה' אתה והם ואהרן מחר".

(א) צ"ל בפשוטו של מקרא מהו כפל הלשון "אתה והם" אחר שכבר כתב "אתה וכל עדתך"? ולמה לא מפרש רש"י ע"ז.

*

כא. בפרק ט"ז פסוק ל"ז ד"ה "והקרבתם וגו' איש מחתתו" פירש רש"י: "החמישים ומאתים איש שבכס".

פי' הרא"ם "ולא חמישים ומאתים אחרים חוץ מהנזכרים לעיל כפי שמוכן מ"חמישים ומאתים בלא ה"א".

וצריך להבין:

(א) למה נחשוב לפי פשוטו שמדברים על אחרים עד שצריך רש"י להתעכב על זה?

(ב) אם זהו הקושי של רש"י לא הי' צריך להעתיק אלא תיבות "חמישים ומאתים"?

הרב אליהו דהאן

- שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א -
צרפת

כב. בפרק ט"ז פסוק כ"ה "ויקח משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל".

וצריך להבין למה אין רש"י מפרש מי הם זקני ישראל אלו שהלכו עם משה?

[ועיין באב"ע שאומר "הנכון בעיני שהם השבעים הזקנים הנבחרים"].

כג. בפ"ז פ"ד ד"ה "וירקעום" מפרש רש"י "אינטנדר"ש בלע"ז".

ואינו מובן מדוע רש"י מבאר מהו וירקעום לאחר שכבר פ' זאת בפר' פקודי (שמות לט, ג) "וירקעו את פחל הזהב וכו'".

ופ' שם "וירקעו - כמו לרוקע הארץ כתרגומו ורדידו טסין היו מרדדין מן הזהב אשטנדר"א בלע"ז וכו'".

ומדוע מפ' כאן שוב את הבלע"ז (ובלע"ז אחר)?

*

כד. בפ"ז פ"כ בד"ה "והשכותי" מפרש רש"י כמו וישכו המים וחמת המלך שככה".

ועיין בבראשית (ח, א) ששם פ' רש"י עה"פ "וישכו המים - כמו כשוך חמת המלך לשון הנחת חמה".

וצ"ל למה כאן מביא ראי' מפסוק אחר ("וחמת המלך שככה")?

[וא"ת שיביא ראי' משמות (לג, כה) "ושכותי כפי עליך" שם כוונתו הוא לשון הגנה כמו שמפ' האונקלוס].

הת' אליעזר צבי הכהן ווילספיש
- תות"ל 770 -

כה. בפסוק (יח, כא): ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה וגו'.

ובפסוק (שם, כד): כל את מעשר בני ישראל . . נתתי ללוים לנחלה וגו'.

וצריך להבין:

למה אין רש"י מפרש למה נאמר ענין זה שני פעמים, ובזה אחר זה.

ועיין בספרי, שמתרץ זה.

*

כו. בפסוק (יח, כג): ועבד הלוי הוא את עבדת אהל מועד וגו'.

עין בספרי ובפירוש התורה והמצוה מהמלבי"ם, שיש כאן כמה שאלות:

א) הלא פה אינו מדבר מחיוב הלויים רק ממתנותיהם, וחייב הלויים כבר נאמר בראש הפרק.

ב) תיבת: "הוא" הנאמר בפסוק מיותר.

ועיין שם בספרי שמביא כמה דרשות לתרץ זה.

וצריך להבין למה אין רש"י מתעכב על זה.

*

כז. בפסוק (כג): ...ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה.

ובפסוק (כד): ...בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה.

וצריך להבין:

למה אין רש"י מפרש למה נאמר ענין זה שני פעמים, ובזה אחר זה.

ועיין בספרי, שמתרץ זה.

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירש"י דפ' חקת

כח.

<u>נת' בהתוועדות</u>		<u>פרק ופסוק</u>	<u>ד"ה</u>
חוקת תשכ"ה (1)	זאת חוקת התורה.	יט, ב	
מטו"מ תשמ"ב		יט, טז	
חוקת תשכ"ז	כל העדה.	כ, א	
חוקת תשכ"ז	ותמת שם מרים (הא').	שם	
חוקת תשכ"ז	ותמת שם מרים (הב').	שם	
חוקת תשמ"ה	למה אין רש"י מפרש מדוע הזכירו (גם) "זית שמן ודבש".	כ, ה	
חוקת תשכ"ז	כל העדה.	כ, כב	
חוקת תשל"ז	הר ההר.	שם	
חוקת תשמ"ו	הר ההר.	שם	
חוקת תש"מ	על גבול ארץ אדום.	כ, כג	
חוקת תשמ"ו	כי גוע.	כ, כט	
מוש"פ חוקת תשל"ח	וישמע הכנעני.	כא, א	
	וישמע הכנעני. [ולמה אין רש"י מפרש מתי חזרו ענני הכבוד].	שם	
מוש"פ מטו"מ. דברים. ט"ו מנ"א (ומוש"פ ראה) תשל"ט (2)			

- כ"ח סיון ה'תשמ"ז -

כו

שם	דרך האתרים.	מוש"פ חוקת תשל"ח
כא, ז	ויתפלל משה בעד העם.	חוקת תשד"מ (3)
כא, ח	כל הנשוך.	חוי"ב. מטו"מ תשכ"ט
כא, ט	נחש הנחושת.	חוי"ב. מטו"מ תשכ"ט (4)
כא, יא	בעידי העברים.	חוקת תשמ"ה
כא, טז	ומשם בארה.	חוי"ב תשל"ה (5)
כא, כ	ונשקפה.	מוש"פ חוי"ב תשל"ט
כא, כא	וישלח ישראל מלאכים.	חוקת תשמ"א
כא, כג	ויצא לקראת ישראל.	חוקת תשמ"ג
כא, לה	ויכו אותו.	חוקת תשכ"ה (6)

(1 ח 123-133. 2) יח 253 - 261. 3) חוקת תשמ"ה.
 (4) יג 71-77. 5) כג 148-156. 6) ח 134-140.

נערך ע"י
 הרב יוסף יצחק שגלוב

פ ר ק י א ב ו ת

כט. בפרקי אבות פרק ד' משנה ד' "רבי לויטס איש לבנה
אומר מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רמה".

וצריך להבין:

(א) מהו המיללי דחסידותא שנלמד משם מקומו של התנא
שמוכא במשנה?

(וכן יש להקשות גם לקמן במשנה כ' "ר' יוסי בר
יהודה איש כפר הבבלי).

(ב) מה ההסבר והקשר בין התחלת המאמר לסופו?

הת' אליעזר צבי הכהן ווייספיש
- תות"ל 770 -

נ ג ל ה

ל. הערות בשו"ע אדה"ז הל' שבת

(א) סימן רנ"ט (ביאור בדברי ה"תהלה לדוד").

הנה, ה"תהלה לדוד" בסימן רנ"ט סק"ה הביא סתירה לכאורה בדברי אדה"ז, דבסימן רנ"ט סעיף ג' כתב שהמניח כיסוי מוקצה על קדרה ומטמינה בדבר שהוא מוקצה ער"ש, לא נהייתה קדרה בסיס בזה, כיון שאינה משמשת להן אלא הם משמשים לקדרה לחממה, ואילו בסימן ש"ט סעיף ו' ז"כ כתב דבמניח אבן על פי חבית לכיסוי מדעתו, והיתה החבית מוקצה משום בסיס לדבר האסור. ולכאורה מאי שנא ממ"ש בסימן רנ"ט, שהכיסוי משמש לקדרה ולכן לא נהייתה בסיס.

וע"ז כתב ה"תהלה לדוד" שאפשר לחלק שכאן הכיסוי משמש לחמם את הקדרה גופא, אבל בסימן ש"ט הכיסוי והחבית שניהם משמשים את היין. ולכאורה עדיין לא מובן. דמה בכך ש(בסימן ש"ט) אין הכיסוי משמש את החבית, מ"מ גם החבית אין משמשת את הכיסוי שתקרא בסיס משום כך.

וביאור דבריו יש לומר, ובהקדים, דהנה בחיבורו על המשנה, פרק נוטל, הקשה הג' רעק"א קושיא זו עצמה על הר"ן, שהחבית אינו משמש להאבן ולא יהיה בסיס וכתב שצע"ג. והנה אדה"ז בסימן ש"ט סק"ט מגדיל דין בסיס לאיסור (ומקורו בדבר מג"א סימן ש"ט סק"ו) וז"ל: "אין ההיתר נעשה בסיס להאיסור אא"כ הניחו עליו בכוונה לאיזה צורך בין לצורך האיסור עצמו בשביל שתלישב עליו בטוב. . . בין לצורך דבר אחר המותר כגון אבר שע"פ החבית...". והנה מוסיף לנו בזה שההיתר נעשה איסור לא רק היכא שהניח האיסור עליו "לצורך האיסור", כלומר שההיתר משמש להאיסור (כמובן מדברי הג' רעק"א) אלא גם כאשר מניח האיסור עליו "לצורך דבר אחר". וא"א לומר שכוונתו שמניחו שם לצורך ההיתר שתחתיו, דאז האיסור משמש לההיתר ואין ההיתר נעשה בסיס לו כמבואר בסימן רנ"ט, אלא מוכרח לומר שמשמש דבר שלישי.

וי"ל דזו כוונת ה"תהלה לדוד" במ"ש שבסימן ש"ט דשניהם משמשים להיין, והיינו שאין האבן משמשת להחבית

שמונחת עליה, אלא שמשמשת לדבר אחר המותר, והלינו הלין. אמנם בסימן רנ"ט מילרי שרוצה שהקבורה עם התבשיל שבתוכה, כגוף אחד, תהיה חמה, וזהו מ"ש ה"תהלה לדוד" שהכיסוי משמש לחמם את הקדרה גופא. וכן מדויק בלשונו של אדה"ז בסימן רנ"ט, שכתב ש"הכיסוי וההטמנה הם משמשים להקדרה לחממה...".

אמנם ה"תהלה לדוד" כתב שכ"ז דוחק. וצ"ע. ואולי הוקשה לו דמה בכך שהאבן משמשת להלין בלבד ולא להחבית, מ"מ החבית עצמה משמשת ג"כ להלין וא"כ היא בטלה אליו ולא לאיסור שמונח על גבה. ודומה למ"ש אדה"ז בסימן רע"ז סעי ג' גבי נר הקבוע בדלת, שאין הדלת נעשית בסיס לו, כיון שחשובה שמשמשת לבית ובטלה אצלו ולא להנר. וכן עד"ז כתב המש"ב בשם ה"בית מאור" הטעם שאין המפה נעשית בסיס לנר המונח עליה, שמשמשת להשולחן אלא לנר (ובבדי השולחן סימן קי"ב סק"א כתב שאדמוה"ז מסכים לזה אף שלא כתב כן בשולחנו. עי"ש).

ואולי אפשר לתרץ, ובהקדים, קושיא נוספת ששאלו הפוסקים גבי אבן המונחת עפ"י חבית דמדוע לא נלמא שנעשית החבית בסיס לאו"ה, כלומר להאבן וגם ללין שבתוכה, ובבדי השולחן ס' קי"ב סק"ב וסק"כ מבאר שיש אופנים לתרץ זה. בסק"ב מחלק בין תוך החבית שמשמש להלין, ועובי הדפנות המשמשות להאבן, ובסק"כ מבאר דבסיס הלינו כן לאיסור או להיתר שעליו, וא"כ החצי התחתון של החבית הוי בסיס להלין, אבל כל האבות הוי בסיס להאבן, ומצד החצי העליון שהוא בסיס לאיסור בלבד, אסורה החבית בטלטול (וכותב שם הנפק"מ בין שני הביאורים, עי"ש).

וא"כ מבואר לעניננו דלפי שני הביאורים אין החלק שהוא הבסיס להאבן משמש את הלין ובטל אליו, וא"ש שהחבית הוי בסיס להאבן עפ"י הגדרתו של אדה"ז בסימן ש"ט כדלעיל, שמניחה שם בכוונה לצורך דבר אחר המותר (הלין), ואין חלק החבית שמונחת עליו בטל להלין אלא להאבן.

לא. (ב) סימן ש"ד (בענין פסיק רישיה ולא ניאח ליה).

הנה גבי סכין התקועה בחבית לין להוציאה בשבת, מבאר מג"א (סק"ה) דעתו שאף פסיק רישיה דרבנן הילכא שניחא ליה, אסור, ולדעת ט"ז (סק"ב) מותר פסיק רישיה דרבנן הילכא שמוסף בלבד אף כשניחא ליה (כגון כאן שהחור

שהסכין בתוכו כבר עשוי מע"ש ועכשיו יכתבו בהוצאת הסכין). ובשו"ע אדה"ז סעיף ג' מבואר דעתו כט"ז. ומבואר עוד בדעתם של מג"א וט"ז שפסיק רישיה ולא ניחא ליה מוכח לכתחילה (והוי גם מלאכה שאצ"ל וכן הוי כלאחר יד). [מג"א כתב כן בהדיא וגם מדברי ט"ז מובן כן ממה שמסביר בדעת המרדכי שהש"ס מקשה לשמואל ורב הונא ממתניתין שיותר ליטול לפת שטמן בעפר הלא ניחא ליה כלל בעפר ושרי לגמרי אפילו בלא שלפה וצחה אף שעושה גומא. ונשאר בתלובתא. ע"ש בט"ז.

אמנם זה קשה ממ"ש מג"א בסלמן של"ז סק"א. דגבי דין גרירת מלטה כו' ע"ג הקרקע, שיותר כיון שאינו מתכוון ואינו פסיק רישיה (כמ"ש המחבר) כתב מג"א דבגדולים מאד אסור דהוי פסיק רישיה, ואדמוה"ז מעתיק דין זה בתוספת בלאור שאסור אעפ"י שהוי חופר כלאחר יד וגם מקלקל וגם הוי מלאכה שאצ"ל. וקשה מאי שנא ממ"ש מג"א בסלמן של"ז. וכן הקשה ה"תהלה לדוד" סעיף ג'.

ולכאורה קושיא זו היא גם בדברי אדמוה"ז שהרי בסלמן של"ז סעיף ד' כתב דמהדין היה מותר להוציא הסכין התקועה בכותל שהיא מלאכה שצ"ל וגם הוא מקלקל וגם נעשה כלאחר יד. וכן נראה שהוקשה להר"ר אשכנזי בספר "מ"מ לשו"ע אדה"ז".

אמנם כד דליקת שפיר בדברי אדה"ז מבוארת דעתו שחלוק עם מג"א וט"ז דלמג"א (ויל"ל גם לט"ז) מצטרפים כמה טעמים, שכל אחד מוזהר אסור בפני עצמו מד"ס, כדי שיהיה מורת לכתחילה בפסיק רישיה ולא ניחא ליה, שהרי מקלקל אסור מד"ס וכן מלאכה שאצ"ל וכן כלאחר יד. וכן ביארו דעתו ה"לבוש" ומחה"ש שם. אמנם בדברי אדה"ז מבואר שאף כשיש כל הקולות האלו עדיין אסור מד"ז. ובזה כבר גילה דעתו בסעיף ג' דבכל שהוא מד"ז מותר להוסיף בלבד, אם הוי פסיק רישיה.

וז"ש אדמוה"ז בסלמן של"ז סעיף א' גבי ברירת כלים גדולים מאד, דאע"פ שהוי כלאחר יד, וגם מקלקל וגם מלאכה שאצ"ל אעפ"כ אסור מד"ס. שהרי לא מיירי בהוספה בלבד אלא בעצם העשייה. וכ"כ בסעיף ה' שם, דמיירי בנין כזה. ע"ל"ש. ולעומת זה בסלמן של"ז סעיף ד' גבי הוצאת הסכין מהכותל, אחרי שכותב כל הקולות בזה שהוי מקלקל וכו', כותב שא"כ אין לאסור להוסיף שלא במתכוין כמו שלא אסור

כן בחבית. והיינו שרק להוסיף מותר כיון ששניהם אסורים
מדרבנן אף שבזה מקרי מקלקל ובזה לא מקרי מקלקל.

[ובאמת ה"תהלה לדוד" כבר כתב שכן דעת אדמוה"ז אבל
שם כתב בפשיטות שזוהי דעת הט"ז, וצ"ע שהרי מדברי ט"ז
מבואר שפסיק רישיה ולא ניחא ליה מותר לכתחילה, כדלעיל.
ועוד תמה ה"תהלה לדוד" על הט"ז שמתיר להוסיף אף במילי
דאורייתא, וג"ז צ"ע שהרי הט"ז כתב בפירוש שלהוסיף מותר
רק בדרבנן. וכן מתתבר לתרץ בדברי המג"א, דרק להוסיף
מותר במקלקל, אמנם בסוף כתב "סוף דבר דברי המג"א לא
זכיתי להבינם". אמנם בספר תו"ש כותב בהדיא דמג"א מתיר
רק במוסיף בפסיק רישיה ולא ניחא ליה. אבל לא ביאר
מנא ליה, דבפשטות לא משמשע כן בדברי המג"א].

הרב מאיר מאירי

- כולל אברכים נחלצ'הר חב"ד -

שונות

לב. בלקו"ת פ' קרח נדפסו ג' דרושים: א) ויקח קרח.
ב) ועבד הלוי. ג) והנה פרח מטה אהרן.

וצ"ע בטעם סדר זה דהלא פסוק והנה פרח הוא לפני
פסוק ועבד הלוי, ומאמרי הלקו"ת בד"ה הם ע"פ סדר
הכתובים. [וכבר רשמנו עד"ז בא' מגליונות הערות
וביאורים הקודמות]. וכעת יש לציין לעוד מקומות שבהם
סדר המאמרים שונה לכאן' מסדר הכתובים:

א) תו"א שמות נא, ד: ד"ה ויאמר גו' מל שם פה
(שמות ד, יא). ואח"כ בדף נב, ג נד' ד"ה זה שמי (שמות
ג, טו).

ב) תו"א וארא נו, ד: ד"ה קח את מטך (וארא ז, ח).
ואח"כ בדף נז, ב ד"ה לכן אמור (וארא ו, ו).

ג) תו"א משפטים עו, ד: ד"ה ויראו את אלקי (משפטים
כד, י). ואח"כ בדף עח, ד ד"ה לא תהי' משכלה (משפטים
כג, כו).

ד) לקו"ת אמור לה, ב: וספרתם (אמור כג, טו). ואח"כ
בדף לו, א ד"ה והניף (אמור כג, יא), אמנם שם י"ל שד"ה
והניף הוא ביאור לד"ה וספרתם (אף שבלקו"ת שם אין כותרת
"ביאור" ואכ"מ).

ה) לקו"ת קרח הנ"ל.

ו) עד"ז בתו"א ויגש שביאור ד"ה ויגש נד' אחר ד"ה
וילקט יוסף.

ז) לקו"ת מסעי צה, א: ביאור מוצאיהם (ר"פ . מסעי).
ולפני"ז שם בדף צד, א נדפס ד"ה וירד הגבול (מסעי
לד, יא). ועדיין יש לדון בכל הנ"ל.

*

לג. בלקו"ת פ' זו בתחילת ד"ה והנה פרח (נה, ג) מביא
מהמד"ר ע"ד שהשקדים ממהרים לצמוח כו' ומציין "וכמ"ש

ברבות סוף קהלת קט"ו ב". וברוב הפעמים בלקו"ת מצוין המד"ר ע"פ הפרשה או הפסוק, משא"כ כאן ובעוד מקומות שמצוין למד"ר ע"פ הדף (ראה גם לכו"ת שה"ש לה, א ועוד).

והדפים המצויינים בלקו"ת (ועד"ז בהגהות שבאוה"ת) הוא ע"פ המד"ר דפוס אמשטרדם ת"א.

והטעם שמצוין בסתם לדפוס זה (ובזמן הלקו"ת היו כבר ריבוי הוצאות שונות של המד"ר), אולי דפוס זה הי' אז נפוץ ומצוי בידי הרוב, או י"ל והוא עיקר שע"פ דפים אלו מצוין הס' בית אהרן (ר' אהרן ב"ר שמואל, פרנקפורט ת"נ), ואדהצ"צ כתב בכ"מ שהרבה מציוניו הם ע"פ הס' בית אהרן (ראה לכו"ת ויקרא ג, א תבוא מא, ד. שה"ש לה, א. ובכ"מ באוה"ת). ס' בית אהרן זה לא ראיתו אמנם כן משמע מכ"מ באוה"ת שע"פ דפים אלו הוא מצוין (ראה בהמובא לקמן באוה"ת נ"ד). (ובהס' "בית אהרן והוספות" מהרא"ד לאוואוט ז"ל מצוין ע"פ הפרקים).

[ולפי אופן זה הב' י"ל שהוצאת המד"ר זה באמשטרדם ת"א לא הי' נפוץ אז ואפשר גם לפני הצ"צ לא הי' ואכ"מ].

אמנם במקומות ספורים מזכיר אדהצ"צ במפורש שם דפוס

אחר:

ואו"ת נ"ך כרך ג' ע' א'רעז: "מד"ר פ' בראשית פכ"א דף כ"ד ע"ד (והוא במד"ר דפוס שקלאוו דכ"ה תחילת עמוד שני), ועד"ז הוא שם בהמשך. ובמקומות רבים כשמצוין למד"ר ע"פ הדף מוסיף ג"כ בחצאע"ג "שהוא דף... ואינו מפרש גם בפעם הב' לאיזה דפוס - ראה אוה"ת נ"ך ע' כט: "רבות נשא דרמ"ה א' (שהוא ל"ח א') ועד"ז שם ע' תטז ובכ"מ. ואולי הציון השני הוא ע"פ דפוס שקלאוו. ולא ראיתו כעת.

ובאוה"ת ר"פ ויקרא כרך ד': מד"ר פ' ויקרא פ"א עשרה שמות נקראו למשה. . ובמדרשים שנדפסו בזיטאמיר על פערטיל בשנת תרל"א נזכר ו' שמות נקראו למשה והוא ט"ס. . אבל במד"ר שנדפסו מקודם במינקוויץ פ' ויקרא נזכר עשרה שמות וא"כ מ"ש ו' שמות טעות הוא, ע"כ.

ובענין זה יש לרשום מה שצ"ב לע"ע באוה"ת נ"ך ח"א ע' תטו שמביא שם מהמקומות שמובא במד"ר הפסוק אחד הי'

אברהם, וז"ל: "רבות נח פ"ל [דף] ל"ב א' . . . לך לך רפמ"ו . . . מקץ ר"פ צ' . . . (קל"ג ב' אבל לא מצאתי שם)". ע"כ. ולכאורה ר"ל שבס' בית אהרן מציין לרבות דף קל"ג ע"ב ולא מצא שם. וזה צ"ע כי הלא נמצא הוא באותו דף (לפנינו הוא בשמו"ר פט"ו פיסקא כ"ז): "עוד נגע אחד אביא על פרעה אמר משה הרי הגיע הסימן אחד ה' אברהם הרי הנגע אחד". ועד"ז צ"ב באוה"ת איכה ע' א'סד.

ואולי הפל' באוה"ת הוא שונה, ויש לעיין בגוכלי"ק. או שיש פל' אחר בהשמו"ר.

*

לד. במ"ש בגליון הערות וביאורים הקודם נשמטה שורה, ועל"ז נפל שליבוש בהצטוט מההערה שבסה"מ תש"ד. ונחזור כאן על כל הפיסקא בשלימותה:

וראה בהנסמן עוד ע"ז בהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ תש"ד ע' 204 לבחיל תרומה כה, יו"ד שם מביא מפיוט זה ומפדר"א וכו'. ובהמ"מ ללקו"ת מהרח"א ביחאווסקי (בסו"ס הלקו"ת הוצאת ה'תשד"מ ואילך) מציין כאן: "בתנ"ך לא מצאתי והוא בשמו"ר ספכ"ג וסו"פ נשא רבה רפ"ד ופדר"א ספ"ד".

הרב אליהו מטוסוב
- תושב השכונה -

לה. באחת מאגרותיו כותב הרמב"ם כי המתרגם משפה לשפה חילב לדעת על בורין את שתי השפות, ולהבין היטב את הענין שאותו הוא מתרגם.

בזאת הריני להעיר על דבר הנראה לענ"ד כשליבוש בתרגום התניא לאנגלית - שליבוש הנובע מהבנה לא נכונה של לה"ק (השתמשתי במהדורת התניא הדו-לשוני, לונדון, תש"מ).

משמעותם של ביטויים כמו "חכמתו יתברך", "מחשבתו ית'", "דיבורו ית'", וכד', היא: "חכמתו של ה' יתברך", "מחשבתו של ה' יתברך", "דיבורו של ה' יתברך" וכך הלאה. כלומר, הברכה מתליחסת את הבורא ית' ולא אל חכמתו,

מחשבתו או דיבורו. לכן לא מצינו שיליאמר "החכמה ית", המחשבה ית", "הדיבור ית", וכן - מהאי טעמא - ננקטת תמיד לשון זכר ("יתברך") ולא ל' נקבה ("תתברך") גם כשהמדובר בחכמה, מחשבה, גדולה וכו'.

הדברים נראים פשוטים בתכלית, אבל כשנבדוק את התרגום הנ"ל נמצא כי רוב המתרגמים הבינו כי תיבת "יתברך" מתייחסת אל פעולותיו ומדותיו של הש"ת ולא אליו. וכתוצאה מתפיסה מוטעית זו הגיעו לדברים מוזרים בתכלית, כגון ש"רוח פיו ית" הכוונה לרוח של פיו המבורך, "מצוותיו ית" הן מצוותיו הברוכות, ו"פקודתו ית" תורגמה לפקודתו המבורכת.

במקומות מסוימים (חלקם כנראה מחמת שהמתרגם עצמו ראה שאין הגיון בתפיסה הנ"ל) לא תורגמה כלל תיבת "יתברך", ולעומת זאת תורגמה התיבה - במקומות ספורים - כהלכתה, לא רק במקום שקשה לטעות (כגון: "לו ית" [כא, ב]), אלא גם במקומות שאחרים כדוגמתם תורגמו בשיבוש (כגון: "יראתו ית" [נו, ב] שהמתרגם לא הלך בשיטתו, ולא תרגם "יראתו הברוכה". וכן "לעבודתו ית" [לד, ב] שתרגם כלאות ולא "לעבודתו הברוכה" [אלא שכמדומני תרגומו במקום זה מקביל לביטוי "לעבדו ית" ולא לביטוי "לעבודתו ית"]). וכך תורגם נכונה המשפט "דבר ה' ומחשבתו ית" [נח, א] אע"פ שכשבא לתרגם את "דיבורו ית" ו"מחשבתו ית" כשאינם סמוכים זל"ז - ייחס את הברכה לדיבור ולמחשבה).

השתדלתי לצייין לכל המקומות שבהם התרגום משובש, כנ"ל, אך אפשר ונעלמו ממני כמה מהם. כמו"כ נראה לי שבכ"מ נשתבשו ציוני הדפים - אבל עצם העניין לא זז ממקומו.

מחמת שהתניא תורגם ע"י כמה מתרגמים שאין דעותיהם שוות, ולא ראי זה כראי זה, לכן חלקתי את ההערות בהתאם לחלקי התניא, ודרכו של כל מתרגם ומתרגם ניכרת מיד במעשי ידינו.

ואלו הביטויים בשמותם למקומותיהם:

רצונו ית' (כח, ב; כט, א; ל, א [ד"פ]; ל, ב;
לא, ב; לב, א; לו, ב; מג, א; מד, ב [ד"פ]; מה, ב;

מו, א [כ"פ]; מז, א [ב"פ]; מז, ב [ג"פ]; נ, ב [ב"פ]; נז, ב; עג, א). **רצונו וחכמתו ית'** (ט, א; כט, א [לא תורגם!]; מד, ב; סז, א). **רצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית'** (עב, ב). **חכמתו ית'** (עד, ב; עה, א). **חכמתו ובינתו ית'** (נב, א). **ידיעתו ית'** (סח, ב [ב"פ]). **מדותיו ית'** (נה, א). **כבודו ית'** (מא, ב). **כבודו ואלקותו ית'** (מח, א). **אלקותו ית'** (טו, ב; מד, ב; סז, א). **מלכותו ית'** (נו, ב). **שמו ית'** (מב, א; נג, ב).

מחשבתו ודבורו ית' (מא, א). **דבורו ית'** (כו, ב [ב"פ]; כז, א [ג"פ]; סא, ב). **רוח פיו ית'** (כו, א; כז, ב; נ, א; נז, ב; סא, ב). **מהותו ועצמותו ית'** (כז, א [ב"פ]; נא, א; סז, א). **הוא ית'** (לא, א; מה, ב [ב"פ]). **בכל הפעמים לא תורגמה כלל תיבת "ליתברך"! אצלו ית'** (י, ב [ב"פ]; לא תורגם!; כד, א). **אתו ית'** (לא, א; לא תורגם!). **לפניו ית'** (כז, א; מה, ב [ג"פ]; לא תורגם!). **ממנו ית'** (כז, א [ב"פ]; לא תורגם!; מה, ב; לא תורגם!; נ, א (תרגום שגוי?)). **לו ית'** (כח, א; לה, ב; מט, א. **בכל הפעמים לא תורגמה כלל תיבת "ליתברך"! בו ית'** (מג, א; לא תורגם!; מה, ב; לא תורגם!; נא, א; תרגום שגוי?). **אחדותו ית'** (כו, א; עא, א) **יחודו ית'** (מא, ב; מג, א [ה"פ]; נג, ב; סו, ב; סז, א; ע, א). **יחודו ית'** (מא, ב; מג, א [ה"פ]; נג, ב; סו, ב; סז, א; ע, א). **יחודו ואחדותו ית'** (כט, ב; ל, ב [ב"פ]; לא, א; לב, א; סט, ב). **יחודו ואורו ית'** (סז, א; ע, א). **אורו ית'** (מ, א; מב, ב; מה, ב [ב"פ]; מז, א; נג, א [ג"פ]; נו, ב [ב"פ]; נז, ב; סא, א; סט, ב). **אור פניו ית'** (מה, ב). **חיותו ואורו ית'** (מה, ב).

מצותיו ית' (ס, ב; סא, ב [לא תורגם!]). **פקודתו ית'** (ל, ב). **גדולתו ית'** (נא, א; נג, א). **קדושתו ית'** (נד, ב [ג"פ]). **לשבתו ית'** (מג, ב; פ"א לא תורגם כלל, פ"ב תורגם טוב).

ב"שער היחוד" שבתניא מתורגמים הדברים כראוי, דהיינו שתיבת "ליתברך" מתייחסת אל הבורא ולא אל פעולותיו ומדותיו וכד'. ואלו הם:

רצונו ית' (פט, ב). **רצונו וחכמתו ית'** (פט, א). **חכמתו ית'** (פד, ב). **מדותיו ית'** (פט, א [ב"פ] - אך בפעם הב' [לא תורגם]). **מלכותו ית'** (פא, ב [ב"פ]; פב, א

[ג"פ]. דיבורו ית' (פט, א). רוח פלו ית' (פא, א
 [ב"פ]; פב, א [ב"פ - אך בפעם הא' לא תורגם]; פד, א).
 מהותו ועצמותו ית' (פא, א; פב, א [לא תורגם]; פב, ב).
 אצלו ית' (פז, א). מאתו ית' (פז, א; פז, ב). לפניו ית'
 (פא, ב). ממנו ית' (פו, ב). יחודו ואחדותו יתברך וית'
 (עו, א). גדולתו ית' (עו, א).

ב"אגרת התשובה" המצב מוזר ביותר; פעם אחת ויחידה
 תורגמה תיבת "יתברך" בצורה הנכונה [מלכותו ית' -דף צא,
 א], ואילו בשאר המקומות התעלם המתרגם כליל מקיומה של
 תיבה זו, ולא תירגמה!

ואלו המקומות שבהם לא תורגמה תיבת "יתברך":
 מלכותו ית' (צ, ב; צד, ב) לפניו ית' (צא, א; צא, ב;
 צה, ב). חכמתו ית' (צד, ב; צח, ב). גדולתו ית' (צה, א
 [ב"פ. בפעם הב' לא תורגמו כלל התיבות "גדולתו ית'"]).
 נפשו ית' (צו, ב). בו ית' (צח, א [ב"פ]; צח, ב). רוח
 פלו ית' (צח, א). מדותיו ית' (צח, ב) מחשבתו ית' (צח,
 ב). מאתו ית' (ק, א).

כמו"כ לא תורגמו התיבות "כרוך הוא" שבבליטוים
 הבאים (כמדומה שרשימה זו חלקית בלבד):

רצון העליון ב"ה (צד, ב; צה, ב; צח, א). הויל' ב"ה
 (צה, ב; צו, א; צו, ב). א"ס ב"ה (צו, א; צז, ב). חיל
 החיים ב"ה (צו, ב; צז, א).

ב"אגרת הקודש" שוב שגוי התרגום (כבחלק הראשון):
 רצונו ית' (קלד, ב). חכמתו ית' (קט, א; קטז, ב; קיז,
 א; קכח, ב [ב"פ]). חכמת אלקות ב"ה (קכח, א). ידיעתו
 ית' (קכט, ב). מדותיו ית"ש (בדף קי, א תורגם כראוי,
 דקאי "ית"ש" עליו ולא על מדותיו, ומדוע כשנאמר רק
 "יתברך" מתייחסת הברכה אל המדות - שהרי כך תורגם בדף
 קיז, ב הביטוי "מדותיו הקדושות ית"ש" [אלא שתיבת הקדושות
 לא תורגמה כלל]; קיח, א). אלקותו ית' (קיב, ב; קיד,
 ב; קטו, א; קכא, א). שמו ית' (קב, א; קי, א [ב"פ];
 קלא, א). רוח פלו ית' (קט, ב. קלח, ב [ב"פ - ותורגם
 כלאות. אבל בהמשך אותה אגרת - קמ, א - שוב תורגם ב'
 פעמים בשיבוש]). מהותו ועצמותו ית' (קי, א). אורו ית'
 (קיב, ב [ב"פ]; קיג, ב; קיז, ב; קמח, ב).

ב"קונטרס אחרון" תורגמה תיבת "יתברך" בצורה נכונה, לבד מכמה פעמים שלא תורגמה כלל, כדלהלן: ממנו ית' (קנו, א: לא תורגם). אורו ית' (קנט, א [ב"פ]: תורגם נכון). חכמתו ית' (קס, ב: תורגם נכון). מחשבתו ית' (קס, ב [ב"פ]: תורגם נכון. אך איני יודע מדוע בפעם הא' הפכה משבתו ית' ל"מחשבותיו" - ל' רבים, ובפעם הב' נותרה בל' יחיד). יחודו ית' (קסא, א: לא תורגם. קסא, ב [ב"פ]: תורגם נכון).

באשר לתרגום "שמו ית'" ו"אלקותו ית'" איני בטוח שצריכים לתרגם "שמו של ה'" יתברך" ו"אלקותו של ה'" יתברך", שהרי לשון הברכה מתייחסת גם לשמו (ואברכה שמך גו', יתברך שמו, ועוד) וכן לאלקותו.

עוד מסופקני האם "רצון העליון ב"ה" זו מדריגה ששמה "הרצון העליון", או שמא הכוונה ל"רצונו של העליון ב"ה" (דעם אויבערשטענס רצון), ואזי יש לקרוא "רצון (עם שבא)" (ולא "רצון (עם קמץ) העליון").

המתרגמים תפסו כלשון הראשון, ותרגמו Higher Will ולעתים תרגמו Superme Will. אבל מכך שאומרים "רצון העליון" לא "הרצון העליון" היל' נראה לי להוכיח כאופן השני, אך עומדת לנגדי פעם אחת ויחידה שנא' באגה"ק [קמט, ב] "הרצון העליון" (וצ"ע עד כמה מדוקדקת הלשון באג"ק זו, וכבמשפט זה עצמו: "הרצון העליון ב"ה היא בחי' וכו').

ויש להעיר גם מהביטוי "המשכת רצון עליון" [קנא, ב], ודו"ק.

אבל ממ"ש בתניא (נח, א) "לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה" מוכח לענ"ד שהכוונה לרצונו של העליון ב"ה.

ואלו המקומות שבהם מופיע הביטוי "רצון העליון ב"ה", והתרגום מליחם את תיבת "ב"ה" אל ה"רצון" ולא אל ה"עליון": ל, ב [ב"פ]; מד, ב; נה, א; נח, א; א, עד, ב; צד, ב [לא תורגם]; צה, ב [כנ"ל]; צח, א [כנ"ל]; קב, א [כנ"ל]; קיח, ב [ב"פ]; קמט, ב [ב"פ]; קנ, א [ג"פ]; קנ, ב; קנא, א [ג"פ].

ואגב אורחא אעיר על כמה שיבושים נוספים במהדורת

התניא הנ"ל ובתרגומה:

דף כה, ב (בסופו): במקום שנאמר "כי עוה"ז", שיבשו בידים ושינו ל"כו' עוה"ז".

דף קמב, ב: בפנים תקנו "חסירי מדע" (ולא "חסירי מדע"), אבל המתרגם תרגם לפי הנוסח המשובש "חסירי מדע" (והוא שיבוש).

דף קמג, ב: המתרגם קרא "מביאה אחת" (עם צירי תחת המ"ם, ובביל"ת שאינה דגושה), בה בשעה שהקריאה הנכונה היא "מביאה אחת" (עם חיריק תחת המ' ועם ביל"ת דגושה), (ובמ"א הוכחתי מלקו"ש ח"ב עמ' 178 שצ"ל "מביאה"). ובכת"י ישן איתא: "ואם תלד אשה בכל יום כתרנגולת אעפ"כ דין טומאה לא משתנה ח"ו" - ומוכח כנ"ל למעיין).

דף קנא, א: התיבות "אולי צ"ל לבד" שנמחקו במהדורת תרס"ט, לא נמחקו בהוצאה זו (אבל לא תורגמו).

אין להתעלם מהקשים העומדים בפני מתרגמי התניא לכל לשון שהיא (ראה הסתייגותו של כ"ק אדמו"ר מוהריל"צ מתרגום התניא לאידיש [אג"ק ח"ה עמ' עדר, ושם: "מי הוא זה שיוכל לקחת על עצמו אחריות גדולה כזו"] וכש"כ וק"ו מתרגומו לאנגלית [אג"ק ח"ד עמ' תקיד]). אך בהערות הנ"ל הצבעתי על דברים שניתן לתרגמם כיאות, ובנקל. ולענ"ד מוטלת על המתרגמים לאנגלית חובת זהירות כופלה ומכופלת, שהרי מתרגומם ניזונים ישירות גם המתרגמים ללשונות אחרות (עד כל מצינו שיבושים שעברו מן האנגלית לצרפתית, ומשם לערבית-מרוקנית), ואחריותם מתרחבת כלפי אלפים רבים של לומדים ומעיינים, הרבה מעבר לאותם אלפים הנזקקים רק ללשון האנגלית.

הרב יהושע מונדשיין
- עורך בטאון כרם חב"ד -
ירושלים עיה"ק

לו. בהגהות מכ"ק אדמו"ר שליט"א על השער הכולל (סדור תורה אור קה"ת תשמ"ז) ע' 510 טור ב', וז"ל ש' עולם העש' פ"ב ופ"ה. עכ"ל. חסר הציון בפנים השער הכולל.

ונראה שהציון צ"ל על הפע"ח המובא אות ל"ז.

ע' רצ"ט ז"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א העביר קולמוס על ס"ק זה. וחסר הציון בפנים הדרך החיים או נתיב החיים.

ע' 549, רפ"ב, רפ"ה מציון ליגדיל תורה ל"ב והכוונה ליגדיל תורה נ"י.

בפתח דבר הע' 10 אודות הגהות לסידור מכ"ק אדמו"ר הצ"צ וז"ל ובהקדמת שער הכולל כותב שהם הגהות שתיקן כ"ק אדמו"ר הזקן על גליון סידור קאפוטט והעתיקם כ"ק אדמו"ר הצ"צ על סידור דפוס סלאוולטא שלו. ע"כ וכן כתב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בהגהות סידור שלו (ע' רמ"ה) במוסף לשבת וז"ל מקובל איש מפי איש שההגהות בהסידור הנ"ל הועתקו מההגהות של רבינו הגדול ז"ל שהגי' בעצמו.

שם הע' 12 הגהות אחדות גם בפנים הסידור. מיותר שכבר כתב זה בהתחלת הפתח דבר אות ב'.

הרב חיים בן-עמו
- תושב השכונה -

לז. בדרך החיים (שנדפס בסידור תורה אור שיצא לאור זה עתה) סי' קל, ד סעי' ז' (בסופו) כתב דאחרי תפילת שמו"ע דשחרית בט"ב אומרים ק"ש בלי תתקבל. והדגיש כ"ק אדמו"ר שלט"א התיבות ק"ש בלי תתקבל והעיר ? טעות וצ"ל ח"ק ?.

ויש להעיר שבקובץ שערי תורה חלק ח' קונטרס ד' סי' ל"ה (ווארשא, תשרי תרד"ע - ונדמ"ח נ"י. תשכ"ד) מובא קושי' זאת שלכאז' ק"ש בלי תתקבל הוא כנגד כל הפוסקים שכתבו שצ"ל ח"ק, ושם בקונטרס יו"ד סי' פ"א העיר א' דבסידור ד"ח דפוס זיטאמלר שנת תרל"ז (ע"י האחים שפירא) שקנו זאת בשני חצי לביעה ובמקום התיבות ק"ש בלי תתקבל רשום (צ"ל ח"ק). ועי"ש עוד שבד"ח הנדפס ביחד עם הנתיב חיים יש הוספת המדפיסים בסי' ל"ג סעי' יו"ד "לבד מט"ס כו"י" שכי"ז הוא טעות שסותר עצמו מש"כ בסי' קל"ד סעי' ז', ואכן העיר שם הנתיב חיים שסותר עצמו, ובאמת שבסידור ד"ח הנ"ל ליתא תלבות "לבד מט"ד כו"י" בסי' ל"ג ואין כאן שום סתירה.

הת' בן ציון חיים אסטער
- תלמיד בישיבה -

לח. לאחרונה יצא לאור הוצאה שני' של ספר "מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים".

הספר נדפס בשעתו (פורים קטן תשמ"א) ונערך ע"י הרה"ת ר' שלום דובער שי' לוינ שאסף את המאמרים מכמאתלים כתבי-יד שבספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אך מאז ועד עכשיו נתגלו כתבי יד חדשים (מהם גוף כתבי יד המניחים). נתברר גם, שכמה מאמרים שנדפסו בסה"מ הקצרים כבר נדפסו בסידור עם דא"ח, לקוטי תורה, בסדרת מאמרי אדמו"ר הזקן (אתהלך לאזנא), וכיו"ב.

ובכן לכאורה הי' מן הצורך לעדכן את הספר עם כל אותם גילולים וממצאים, ואם מפני סיבות טכניות לא הי' באפשריות לתקן כל זה בפנים הספר, היו צריכים להדפיס הוספות אלו בסוף הספר [על דרך שיצא לאור בשעתו (תשמ"א) "הוספות לספר אתהלך ליאזנא" ו"הוספות להנחות הר"פ" זה האחרון צורף למהדורה השני' של הספר].

במיוחד הדברים אמורים בה"סקירה כללית ע"ד המאמרים קצרים" שנספח לסוף הספר (ע' תקפט-תרכז). שאפשר לומר שה"פרוץ בה מרובה על העומד".

ועל ראשון ראשון:

בע' א נדפס ד"ה להבין יהי רקיע. נדפס בסה"מ פרשיות ע' רצג - בצד בתוך מאמר ד"ה מי כמכה (ע' 737) ובע' ב: "וזהו מי כמוך באלים ה'". וזהו מי כמוך נאדר בקדש" וד"ל.

בע' ב' נדפס ד"ה להבין שורש ענין הד' נהרות שיוצאין מעדן כו'. נדפס בסה"מ תקס"ג ח"ב: "וזהו מי כמוך באלים ה'". נדפס ד"ה ע"כ יעזם. ראה סה"מ ש"ס זהר תפלה ע' תקפה בהערות לע' קמא שנמצא בגוכ"ק אדמו"ר האמצעי מד, ב].

בע"מ נדפס ד"ה שמה תשמח וכבר נדפס בסידור עם דא"ח (קלז, ב).

בע' לה נדפס: "וילבואו ויסעו אל סבה הראשונה ואז ילכו בים כמו בלבשה וכן עשו וקפצו בים ממש אך הים ראה וינוס מגודל היראה והפחד כיון שהם הגיעו אל הסבה הראשונה" ושוב נכפל עוד פעם "ואז ילכו בים כמו בלבשה וכן עשו וקפצו לתוך הים ממש אך הים ראה וינוס מגודל היראה והפחד כיון שהם הגיעו אל הסבה הראשונה" וברור שזה שילבוש (ואולי יש לזה שייכות עם מה שנסמן בשוה"ג "ואז ילכו בים: מכאן ואילך חסר בב' כתי"ל (אלא שבכתי"ל 1240 נדפס "עה"ג "חסר הרבה") ונשלם מהנדפס בלקו"א שם"ו ד"ל).

בע"מ נדפס ד"ה ויבא הרן וזקני ישראל וראה בסה"מ פרשיות ע' א' לא שנמצא בבוך 1004 גוכל"ק הצ"צ משנת תקע"א.

בע' 10 נדפס ד"ה ארת היא נדפס בסה"מ תקס"ג ח"ב.

בע' עא נדפס ד"ה כתיב וזהתקדשתם בכותרת: שמילני לא, מד. וראה שיחת ש"פ קדושים תשמ"א ששילך לפרשת קדושים.

ע"כ ועבד הלוי הוא פורים תקס"ג.

בע' צה נדפס ד"ה להבין ההפרש וכבר נדפס בלקו"ח דרושים לשמ"ע צב, ד. (והוא משנת תקס"ח).

למס' אחרונה נתפרסמו בעתון "כפר הבר" ח"ל פרקים מקונטרס "תולדות" התמלמל" מכת"ג הרה"ח הרב משה רודנבלום ע"ה בו מסופר על תולדות הישיבה מאז ליסודה בשנת תרנ"ד ע"י פ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. לע"ע נתפרסמו רק ע"ה פרקים (א-ג) בגליון 283, [ג] יח בגליון 289.

למס' אחרונה נתפרסמו בעתון "כפר הבר" ח"ל פרקים מקונטרס "תולדות" התמלמל" מכת"ג הרה"ח הרב משה רודנבלום ע"ה בו מסופר על תולדות הישיבה מאז ליסודה בשנת תרנ"ד ע"י פ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. לע"ע נתפרסמו רק ע"ה פרקים (א-ג) בגליון 283, [ג] יח בגליון 289.

הת' בן ציון חלים אסטער
- תלמיד בישיבה -

לח. לאחרונה יצא לאור הוצאה שני' של ספר "מאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים".

הספר נדפס בשעתו (פורים קטן תשמ"א) ונערך ע"י הרה"ת ר' שלום דובער שי' לוינ שאסף את המאמרים מכמאתילים כתבי-יד שבספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אך מאז ועד עכשיו נתגלו כתבי יד חדשים (מהם גוף כתבי יד המניחים). נתברר גם, שכמה מאמרים שנדפסו בסה"מ הקצרים כבר נדפסו בסידור עם דא"ח, לקוטי תורה, בסדרת מאמרי אדמו"ר הזקן (אתהלך לאזניא), וכיו"ב.

ובכן לכאורה הי' מן הצורך לעדכן את הספר עם כל אותם גילויים וממצאים, ואם מפני סיבות טכניות לא הי' באפשריות לתקן כל זה בפנים הספר, היו צריכים להדפיס הוספות אלו בסוף הספר [על דרך שיצא לאור בשעתו (תשמ"א) "הוספות לספר אתהלך ליאזנא" ו"הוספות להנחות הר"פ" זה האחרון צורף למהדורה השני' של הספר].

במיוחד הדברים אמורים בה"סקירה כללית ע"ד המאמרים קצרים" שנספח לסוף הספר (ע' תקפט-תרכז) שאפשר לומר שה"פרוץ בה מרובה על העומד".

ועל ראשון ראשון:

בע' א נדפס ד"ה להבין יהי רקיע. נדפס בסה"מ פרשיות ע' רצג - בצד בתוך מאמר ד"ה מי כמכה (ע' 737) ובע' ב: "וזהו מי כמוך באלים ה' . . . וזהו מי כמוך נאדר בקדש" וד"ל.

בע' ב' נדפס ד"ה להבין שורש ענין הד' נהרות שיוצאין מעדן כו'. נדפס בסה"מ תקס"ג ח"ב. [בע' ה' נדפס ד"ה ע"כ יעזם. ראה סה"מ ש"ס זהר תפלה ע' תקפה בהערות לע' קמא שנמצא בגוכלי"ק אדמו"ר האמצעי מד, ב].

(על "תולדות התמימים" ראה מש"כ בהערות ובליאורים - תשמ"ו גלינות יב (שיד), טז (שיח). מבוא לאג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ג, והערה לאגרת תקפה שם).

מועתקים בה גם קטעי אגרות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לכ"ק בנו המנהל אדמו"ר מוהרלי"צ, ע"ד הישיבה. והנה אחר ההשוואה של קטעים אלו כפי שהועתקו בהקונטרס לגוף כתי"ק של המכתבים מתעורר תמיהה רבתי בהשינויים שבהם, ונופל לכאורה ספק על מדת הנאמנות והדיוק עכ"פ של חלק מהמסופר בהקונטרס.

1) בפרק יז הוא מעתיק "מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אשר כתב לו בקבלו בתאוננות אמו הרבנית הצדקנית תחיל' על רוב יגיעת נכדה המנהל שי' - בהשגחת התלמידים ולמודיהם ובכלכלת כל צרכיהם החומרים וכו'". ונדפס באג"ק ח"א אגרת צז. אמנם כשנבדוק בגזכתי"ק מכתב זה באג"ק ח"ג אגרת תשכח נראה כמה שינויים יסודיים (א) לא מדובר "בידיעות משמחות בדבר התלמידים" אלא ב"דרישה טובה ת"ל על הספרים" (ספרי תניא שנדפסו אז) (ב) ובהמשך לזה באה התפילה "שינטע וישרש בלב אנ"ש דברי ק' אדמו"ר זצוקלה"ה". (ג) ולא "אמי מורת הרבנית תחיל'" היא שכתבה, אלא "כמו שכתבה זוגתך וכלתו תחיל'".

2) בפרק יח הוא מעתיק קטע ממכתב ונדפס באג"ק שם אגרת צח וגזכתי"ק של המכתב נדפס באג"ק ח"ג אגרת תרמד. (א) "בקראי מכתבך" לא נמצא באגרת, ואדרבה, לא קבלנו מאתכם מכתב זה שבוע". (ב) לא נתאסף "סך שני מאות וחמשים רי"כ" כי אם "שני מאות ר'".

3) על הנאמר בפרק טו - ראה בארוכה הערות ובליאורים יב (שיד) עמודים כא-כב.

ואם בהעתק מכתבים - כן. בסיפור סיפורים עאכו"כ!

וצריך בירור לסיבת השינויים.

*

ויש להעיר במה שהעתיק ב"תולדות התמימים" פרק ו' "ישימה אחת הנמצאת בגזכתי"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו משנה הליא (תרנ"ט) והוא כעין פרטל-כל מחקירותיו

ודרשותיו במהות התלמידים המתקבלים ועניניהם".

ואולי שזה הרשמה הנזכר בלקוטי דיבורים ח"א (ל, סע"א) "ונמצאות אצלי הרשימה בכתי"ק עם הערותיו, כשרונותיו של כאר"א מהתלמידים, וכך טבע מדותיו והנהגותיו (כצ"ל) ביר"ש והשקפה כללית מה תהא עליו" אמנם שם מדובר בתרנ"ח.

הרב זלמן בערנשטיין

- תושב השכונה -

מא. על פירש"י ד"ה כל תשטה אשתו (ה, יב): "שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות דכתיב כל תשטה וכתיב בו נואף אשה חסר לב, ופשוטו של מקרא כל תשטה, תט מדרכי הצניעות...".

שואל הת' ש.מ.א. בין השאר מדוע מקדים פ' רבותינו לפני הפירוש ע"פ פשוטו? (בהמערכת נמצא תשובה לשאלה זו, ויש לבאר גם באופן אחר ופשוט) הנה בהתחלת פרשה זו - בפסוק יב - אחרי הקדמת המילים "כל תשטה אשתו", מתחיל בתיאור מעשה דודן "ומעלה בו מעל. ושכב איש אותה ש"ז. והוא נטמאה... (ונעלם מעיני אשה)".

ורק אחרי כך - בפסוק יד - ממשיך הכ' בענין החדש של הבעל "ועבר עליו רוח קנאה", מיוסד על נטייתו מדרכי הצניעות.

לפי פ' השביל שברש"י "ופשוטו של מקרא..." הרי המלים "כל תשטה אשתו" - בפסוק יב, - במובנם של הנהגה המעוררת חשד, ובלשון רש"י "תט מדרכי הצניעות ותחדש בעלני" - מתאמלים הם בהשתמשותם בתור "פתיחה" לענין של "וקנא את אשתו" שבא בהמשך שלאחריו בפסוק יד.

אבל למעשה, העמידה התורה "דברי פתיחה" הללו לפני ובסמיכות ל' "ומעלה בו מעל ושכב..."

ורק לפני פירוש הראשון של רש"י "שנו רבותינו אין המנאפין... עד שתכנס בהן רוח שטות..." מובן הקישור וההמשך בדברי פתיחה הללו להבא בסמיכות אחריו - וב'

(על 'תולדות התמימים' ראה מש"כ בהערות ובלאורים - תשמ"ו גליונות יב (שיד), טז (שיח). מבוא לאג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ג, והערה לאגרת תקפה שם).

מועתקים בה גם קטעי אגרות כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לכ"ק בנו המנהל אדמו"ר מוהרל"צ, ע"ד הישיבה. והנה אחר ההשוואה של קטעים אלו כפי שהועתקו בהקונטרס לגוף כתי"ק של המכתבים מתעורר תמיהה רבתי בהשינויים שבהם, ונופל לכאורה ספק על מדת הנאמנות והדיוק עכ"פ של חלק מהמסופר בהקונטרס.

1) בפרק יז הוא מעתיק "מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אשר כתב לו בקבלו בתאוננות אמו הרבנית הצדקנית תח"י על רוב יגיעת נכדה המנהל שי' - בהשגחת התלמידים ולמודיהם ובכלכלת כל צרכיהם החומרים וכו'" ונדפס באג"ק ח"א אגרת צז. אמנם כשנבדוק בגזכתי"ק מכתב זה באג"ק ח"ג אגרת תשכח נראה כמה שינויים יסודיים (א) לא מדובר "בידיעות משמחות בדבר התלמידים" אלא ב"דרישה טובה ת"ל על הספרים" (ספרי תניא שנדפסו אז) (ב) ובהמשך לזה באה התפילה "שינטע וישרש בלב אנ"ש דברי ק' אדמו"ר זצוקלה"ה" (ג) ולא "אמי מורתל הרבנית תח"י" היא שכתבה, אלא "כמו שכתבה זוגתך וכלתו תח"י".

2) בפרק יח הוא מעתיק קטע ממכתב ונדפס באג"ק שם אגרת צח וגזכתי"ק של המכתב נדפס באג"ק ח"ג אגרת תרמד. (א) "בקראי מכתבך" לא נמצא באגרת, ואדרבה, לא קבלנו מאתכם מכתב זה שבוע" (ב) לא נתאסף "סך שני מאות וחמשים רי"כ" כל אם "שני מאות ר'".

3) על הנאמר בפרק טו - ראה בארוכה הערות ובלאורים יב (שיד) עמודים כא-כב.

ואם בהעתק מכתבים - כן. בספור סיפורים עאכו"כ!

וצריך בירור לסיבת השינויים.

*

ויש להעיר במה שהעתיק ב"תולדות התמימים" פרק ו' "רשימה אחת הנמצאת בגזכתי"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו משנה היא (תרנ"ט) והוא כעין פרטי-כל מחקירותיו

ודרשותיו במהות התלמידים המתקבלים ועניניהם".

ואולי שזה הרשמה הנזכר בלקוטי דיבורים ח"א (ל, סע"א) "ונמצאות אצלי הרשמה בכת"ק עם העדותיו, כשרונותיו של כאו"א מהתלמידים, וכן טבע מדותיו והנהגותיו (כצ"ל) בלר"ש והשקפה כללית מה תהא עליו" אמנם שם מדובר בתרנ"ח.

הרב זלמן בערנשטיין
- תושב השכונה -

מא. על פירש"י ד"ה כל תשטה אשתו (ה, יב): "שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות דכתוב כל תשטה וכתוב בו נואף אשה חסר לב, ופשוטו של מקרא כל תשטה, תט מדרכי הצניעות..."

שואל הת' ש.מ.א. בין השאר מדוע מקדים פל' רבותינו לפנל הפירוש ע"פ פשוטו? (בהמערכת נמצא תשובה לשאלה זו, ויש לבאר גם באופן אחר ופשוט) הנה בהתחלת פרשה זו - בפסוק יב - אחרל הקדמת המילים "כל תשטה אשתו", מתחיל בתלאור מעשה זדון "ומעלה בו מעל. ושכב איש אותה ש"ז. והוא נטמאה... (ונעלם מעיני אשה").

ורק אחרל כך - בפסוק יד - ממשיך הכ' בענין החשד של הבעל "ועבר עליו רוח קנאה", מיוסד על נטיתה מדרכי הצניעות.

לפני פנל השנל שברש"י "ופשוטו של מקרא..." הרל המלים "כל תשטה אשתו" - בפסוק יב, - במובנם של הנתגה המעוררת חשד, ובלשון רש"י "תט מדרכי הצניעות ותחשד בענינה" - מתאלמים הם בהשתמשותם בתורה "פתיחה" לענין של "וקנא את אשתו" שבא בהמשך שלאחרלו בפסוק יד.

אבל למעשה, העמידה התורה "דברי פתיחה" הללו לפני ובסמיכות ל' "ומעלה בו מעלה ושכב..."

ורק לפנל פירוש הראשון של רש"י "שנו רבותינו אין המנאפין... עד שתכנס בהן רוח שטולת..." מובן הקישור וההמשך בדברי פתיחה הללו להבא בסמיכות אחריו - וב'

וי"ו החיבור - "ומעלה בו...".

אבל בכל זאת אין לפי' הראשון זכות התואר "פשוטו של מקרא" כיון שלפי' הזה דרוש חילוף של השי"ן השמאלית בשי"ן ימנית, וממילא מובן שאלה הב' ששואל הנ"ל על הצורך בפי' רש"י לשני פירושים.

*

עוד שאלה שואל הנ"ל בפי' רש"י זו, על הראי' שרש"י מביא לפירושו הראשון מן משל "נואף אשה חסר לב".

"מה בזה ראי' לענין השטות, הרי הלב שייך לרגש?" עכ"ל.

הנה מלת "לב" במובן של דעת, כוונה והבנה, מוצאים בכמה מקומות.

ואזכיר קצתם.

לכל לראש מקרא מפורש בדברים כט-ג "ולא נתן ה' לכם לב לדעת...".

ועוד שם פי' רש"י בפסוק ו' ד"ה ותבואו אל המקום הזה -בא"ד - "דבר אחר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה".

בדברים יא-ב: בפי' רש"י ד"ה וידעתם היום: תנו לב לדעת ולהבין... ובברכת ק"ש של "אהבת עולם אהבתנו" (שאומר אותו בתפילתו כל יום גם הבן חמש לקרא) "ותן בלבנו בינה להבין...".

ובמשנה, ברכות פרק הי' קורא (פרק ב') משנה א' "אם כוון לבו יצא".

(ויש להעיר שלהפך ג"כ מוצאים שימוש מלת "דעת" לענין של רגש.

להזכיר עכ"פ מ"מ אחד.

דברים כח, נד בפל' רש"י ד"ה הרך בך והעונג . . .
"אע"פ שהוא מפונק ודעתו קצה בדבר מיאוס...".

*

עוד שואל הנ"ל: עה"פ ויהי ביום כלות משה ז, א)
מפרש רש"י: "כלות כתיב, יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה
הנכנסת לחופה".

ובהמשך הפסוק בד"ה ביום כלות משה להקים שואל
רש"י "ולא נאמר ביום הקים, מלמד...".

ושואל הנ"ל מהו השאלה בזה - מאחר שבתחלת הפסוק
פירש"י דמ"ש כלות זהו מכיון שהיו כלות, ולא "ביום
הקים"?

הפל' בזה מוכן וגם פשוט.

יש כאן שני עניני דיוק שממנו נובעים שני ענינים
שונים שבשני ד"ה שברש"י הנ"ל.

א) דיוק ממשמעות דהרי הכתוב "ביום כלות משה
להקים" ולא רק "ביום הקים".

שמה נלמד, שכל שבעת ימים המילואים ה' משה
מעמידו ומפרקו...".

ב) דיוק של כלות כתיב . . . בנקודת פת"ח ולא בשו"א,
שבזה נרמז ענין של כלה (הנכנסת לחופה).

יוסף וולדמאן
- תושב השכונה -

מב. אעתיק כאן איזו תיקונים באג"ק ח"ב כ"ק אד"ש

עמוד	שו"ה	נדפס	צי"ל
-----	-----	-----	-----
3	ה'תשמ"ב	ה'תשמ"ז	ה'תשמ"ו

26	תד	שצו	ש"צ
----	----	-----	-----

שצ	מצילום	מצילום האגרת ולהעיר שנדפס בלק"ש ח"יד ע' 227	
----	--------	---	--

אעתיק כאן איזו תיקונים בד"א בסידור תו"א הוצאה החדשה.

עמוד	שו"ה	נדפס	צי"ל
-----	-----	-----	-----
3	6	בסדר	בסידור
6		אולי כדאי להעתיק הע' ומ"מ כ"ק אד"ש למאמר זה מהמחזור	
12	(*)	בחלקו	בחלקו העליון
186	חנון	חנון	מלך חנון
13	מלפניך	ופרוס	ופרוש
478	לזכר	תחת	על
478	לנקבה	תחת	על

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת וכו' ר' שלום דובער

בהרה"ח הרה"ת וכו' שמואל ע"ה

פעוונזנער

נפטר י"ט סיון תשמ"ז

נדפס ע"י

זוגתו, בניו, בנותיו ומשפחותיהם שיחיו

פולאנאו יא

פולאנאו פולאנאו